

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Qvaestio XXXX. De personis in comparatione ad relationes, siuè
proprietates, in quatuor articulos diuisa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

propriatur filio, licet vita approprietur spiritui sancto, in quantum importat quandam interiore motum: & sic conuenit cum proprio spiritui sancti, in quantum est amor. Esse autem scriptum ab alio, non est de ratione libri in quantum est liber, sed in quantum est quoddam artificiatum. Vnde non importat originem, neque est personale, sed appropriatur persone. Ipsum autem nomen, Qui est, appropriatur persone filij, non secundum propriam rationem, sed ratione adiuncti, in quantum scilicet in locutione Dei ad Moysen prefigurabatur liberatio humani generi, que facta est per filium. Sed tamen secundum quod ly qui, sumitur relatiue, posset referri interdum ad personam filij: & sic sumeretur personaliter, ut puta si dicat, filius est genitus, qui est, sicut & Deus genitus personale est. Sed infinite sumptum est essentiale. Et licet, hoc pronomen, iste, grammaticè loquendo, ad aliquam certam personam videatur pertinere: tamen qualibet res demonstrabilis, grammaticè loquendo, persona dici potest, licet secundum rei naturam non sit persona. Dicimus enim, iste lapis, & iste asinus. Vnde, & grammaticè loquendo, essentia diuina secundum quod significatur & supponitur per hoc nomen, Deus, potest demonstrari hoc pronomine, iste, secundum illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum.

Sensus quesiti.

TITVLVM explicat Cai. & ex articulo colliguntur sexdecim appropriata, de quorū adaptationem rationem reddit S. D. valde subtiliter & eleganter.

Forma Textus.

CONCL. est affirmatiua. Probatur. Deus à nobis quatuor modis consideratur. Primò absolute secundum esse suum, secundò ut est vnus, tertio prout sufficientem habet virtutē ad causandum, quarto secundum habitudinem ad suos effectus: secundum quas quatuor considerationes attenduntur vniuersa essentialia similitudinem habentia cum proprijs personarum: At sacri Doctores iuxta singulas dictas considerationes attribuunt essentialia personis; ergo conuenienter ab eis sunt essentialia personis attributa. Maior quo ad primam partem probatur, quoniam oportet ut intellectus noster, qui ex creaturis in Dei cognitionem manuducitur, Deum consideret secundum modum, quem ex creaturis assumit; at in consideratione creaturarum quatuor per ordinem nobis occurrunt; primò res ipsa absolute, in quantum est ens quoddam, secundò in quantum est vna, tertio eius virtus ad operandum & causandum, quarto habitudo quam habet ad causata; ergo etiam Deus à nobis quatuor modis predictis consideratur. Minor verò cum altera parte maioris probatur discurrendo per singula à sacris Doctoribus attributa personis, & explicando singulorum ad propria personarum similitudinem aut etiam dissimilitudinem.

Expositio Textus.

QVAEDAM ex dictis in hoc articulo capit Torres, cui occurrit Ripa. Aduertit præterea Torres ad finem primæ partis sui commentarij, plura esse alia attributa personis communia, quæ in sacris litteris appropriantur, quæ longum esset (inquit) recensere. Vnum tantum affert, quod est trahere hominem ad fi-

dem, quod Ioannis 6. Christus appropriat Patri dicens; Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Sed cum trahere ad potestatem pertineat, quæ patri appropriatur, ad ea quæ supra sunt numerata pertinebit. Quod idem dicendum de cæteris quibuscunque, quæ in sacris litteris aut SS. Patrum scriptis inueniuntur appropriata.

Aduerte præterea quædam ex attributis in littera nominatis fuisse personis appropriata, non à solis Patribus sed à sacris litteris, ut hic probat Torres, & alij de potentia, sapientia & bonitate. Quædam alia notant Torres, Zumel. & Molina ad hunc articulum, quæ lege, si placet.

QVÆSTIO XXXX.

De personis in comparatione ad relationes, siue proprietates, in quatuor articulos diuisa.

DEinde queritur de personis in comparatione ad relationes, siue proprietates.

Et queruntur quatuor.

Primò. Vtrum relatio sit idem quod persona.

Secundò. Vtrum relationes distinguant, & constituent personarum.

Tertio. Vtrum abstractis per intellectum relationibus à personis, remaneant hypostases distinctæ.

Quarto. Vtrum relationes secundum intellectum, præsupponant actus personarum, vel e conuerso.

Ordo articulorum huius Quæstionis.

COMPARATVR in hac quæstione persona relationi dupliciter: Primò, considerando personam secundum se, in primis tribus articulis: secundò eandem considerando secundum actum illius notionalem in articulo ultimo. Personam verò secundum se comparat primò relationi, quo ad modum entis communissimū, qui est idem & diuersum in primo articulo; secundò, secundum specificam & propriam rationem personæ & relationis quo ad actum constituendi & distinguendi in secundo articulo: postremò, quo ad modum constitutionis & distinctionis in tertio articulo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum relatio sit idem quod persona.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod in diuinis non sit idem relatio quod persona. Quæcunque enim sunt idem, multiplicato vno eorum, multiplicatur & aliud. Sed contingit in vna persona esse plures relationes, sicut in persona patris est paternitas, & communis spiratio: & iterum vnam relationem in duabus personis esse, sicut communis spiratio est in patre & filio. Ergo relatio non est idem quod persona.

2. Præterea. Nihil est in seipso secundum Philosophum in 4. Physic. * Sed relatio est in persona. Nec potest dici, quod ratione identitatis, quia sic esset etiam in essentia: ergo relatio, siue proprietates, & persona non sunt idem in diuinis.

3. Præterea. Quæcunque sunt idem, ita se habent, quod quicquid predicatur de vno, predicatur & de alio. Non autem quicquid predicatur de persona, predicatur de proprietate. Dicimus enim quod pater generat, sed non dicimus, quod paternitas sit generans. Ergo proprietates non est idem quod persona in diuinis.

Sed

Titulus lib. 1. de Hebdo. Sed pater est autem ter paternitas est pater. Ergo pater idem est quod paternitas & eadem ratione alia proprietates idem sunt cum personis.

*Respondetur. Dicendum, quod circa hoc aliqui diuersimodè opinati sunt. Quidam enim dixerunt, proprietates neque esse personas, neque in personis. Qui fuerunt moti ex modo significandi relationum, quia quidem non significant ut in aliquo, sed magis ut ad aliquid. Unde dixerunt relationes esse assistentes, sicut supra expositum est. **

*Q. 28. art. 2. Sed quia relatio secundum quod est quadam res in diuinis, est ipsa essentia: essentia autem idem est quod persona ut ex dictis patet. *) oportet, quod tunc relatio sit idem quod persona. Hanc igitur identitatem alij considerantes, dixerunt, proprietates quidem esse personas, non autem in personis: quia non ponebant proprietates in diuinis, nisi secundum modum loquendi, ut supra dictum est. **

*Necesse est autem ponere proprietates in diuinis, ut supra ostendimus. *) Quae quidem significantur in abstracto, ut quadam forma personarum. Unde, cum de ratione formae sit, quod sit in eo, cuius est forma, oportet dicere, proprietates esse in personis, & eas tamen esse personas, sicut essentiam esse in Deo dicimus, quae tamen est Deus.*

*Ad Primum ergo dicendum, quod persona & proprietas sunt idem re, differunt tamen secundum rationem. Unde non oportet, quod multiplicato uno multiplicetur reliquum. Considerandum tamen est, quod propter diuinam simplicitatem consideratur duplex realis identitas in diuinis, eorum quae differunt in rebus creatis. Quia enim diuina simplicitas excludit compositionem formae & materiae, sequitur, quod in diuinis idem est abstractum & concretum, ut deus & Deus. Quia verò diuina simplicitas excludit compositionem subiecti, & accidentis, sequitur, quod quicquid attribuitur Deo, est eius essentia: & propter hoc sapientia & virtus idem sunt in Deo, quia ambo sunt in diuina essentia. Et secundum hanc duplicem rationem identitatis, proprietates in diuinis est idem cum persona. Nam proprietates personales sunt idem cum personis, ea ratione, quia abstractum est idem cum concreto. Sunt enim ipsae personae subsistentes, ut paternitas est ipse pater, & filiatio, filius: & processio, Spiritus sanctus. Proprietates autem non personales sunt idem cum personis, secundum aliam rationem identitatis, quia illud quod attribuitur Deo, est eius essentia. Sic igitur communis spiratio est idem cum persona patris & cum persona filij: non quod sit una persona per se subsistens: sed sicut una essentia est in duabus personis, ita & una proprietas, ut supra dictum est. **

Ad Secundum dicendum, quod proprietates dicuntur esse in essentia, per modum identitatis & tantum: in personis autem dicuntur esse per modum identitatis, non quidem secundum rem tantum, sed quantum ad modum significandi, sicut forma in supposito. Et ideo proprietates determinant & distinguunt personas, non autem essentiam.

Ad Tertium dicendum, quod participia & verba notionalia significant actus notionales. Actus autem suppositorum sunt. Proprietates autem non significant ut supposita, sed ut forma suppositorum. Et ideo modus significandi repugnat, ut participia & verba notionalia de proprietatibus predicentur.

Sensus questus.

DICTIO, idem, videtur indistinctè sumenda ad modos identitatis realis, & formalis quamuis huic realis praecipue quaeratur identitas, sicut etiam relatio sumitur communiter ad relationem personalem & non personalem.

Forma Textus.

REFERT PRIMò. S. D. sententiam Porrecti dicentis, proprietates siue relationes neque esse personas neque esse in personis. Ratio eius erat, quia relationes non significantur ut in aliquo, sed ut ad aliquid. Ex quo deducebat eas esse tantum assistentes. Aduersus hunc errorem statuit S. Tho.

PRIMAM CONC. Relatio est idem quod persona. Probatur: quia relatio, secundum quod est quadam res in diuinis, est ipsa essentia; at essentia est idem quod persona; ergo relatio est idem quod persona. Prima propositio probata est supra quaest. 28. art. 2. Altera verò probata est in quaest. precedente articulo primo.

Refert secundo opinionem Praepolitiui dicentis proprietates esse personas non autem esse in personis. Ratio eius erat, quia non ponebat proprietates in diuinis, nisi secundum modum loquendi. Contra quem statuitur.

SECUNDA CONCL. Oportet dicere proprietates non solum esse personas, sed etiam in personis. Probatur primò. Necesse est ponere proprietates in diuinis significatas in abstracto, ut quasdam formas personarum: At de ratione formae est, ut sit in eo cuius est forma: ergo oportet dicere &c. Prima propositio probata fuit supra quaest. 32. a. 2. Altera non eget probatione. Secundò probatur utraque conclusio ex simili. Essentiam siue deitatem esse dicimus in Deo, quae tamen est Deus; ergo &c.

Expositio Textus.

MOVET hic dubitationem Cai. quod male videatur adduci sententia Porrectani, quam optimè soluit: Sed eius solutionem impugnant sylu. & Iauel. At eorum dicta non ferunt, sed aerem verberant, quia sensum Caiet. non habent. Ripa Iauel. respondet, syluestri nimis aperte deuiat.

Adverte tamen Ripam non aduertisse D. Th. in hoc a. & supra q. 28. a. 2. disertis verbis attribuire Gilberto, quod relationes esse dixerit assistentes & extrinsecus affixas.

Reprehendit Val. rationem pro prima conclusionem, dicens eam in forma peccare; quia nitiatur identitatem in tertio, puta in essentia diuina; quam formam concludendi ait non valere: quoniam alioquin similiter probaretur patrem & filium esse idem realiter inter se; si quidam conueniunt in eodem tertio, nimirum essentia diuina. Sed hoc est manifesta calumnia; nam ut sup. notauimus q. 28. a. 3. contr. vnica; principium illud: Quacunque vni & eidem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem, intelligitur de ijs, quae vel sunt eadem vni re & ratione, vel non habent diuersas & oppositas rationes formales se inuicem excludentes, quales habent actio & passio, paternitas & filiatio, non autem persona & relatio. Et ideo rectè & absque vlla fallacia procedit argumentum D. Th.

SECUNDA conclusionem explicat cum ualè responsiones ad primum & secundum argumentum, quae declarat uerius S. D. in 1. dist. 33. q. vnica. 3. Quib. adde explicatione Cai. cō-

Valentia calumnia.

Confut.

et 2.

Argumentum tra impugnacionem Arim. cui Præpositiui sententia placuit. Quam opinionem Arim. acriter impugnat Torres, & post eum Zumel. & Ban. *super hoc articulo* diluentes eius argumenta, ex quibus hoc videtur præcipuum. *Pater omnem substantiam suam quam habet, communicat filio, definit Concilium Later. & habetur in capit. Damnamus, de summa Trinit. & fide Cath.* ergo communicat illi omnem entitatem quam habet; sed non communicat illi relationem paternitatis; ergo pater non habet in se relationem paternitatis. *Respondent communiter* Patrem communicare filio omnem suam entitatem absolutam & essentialem, non autem relationem: Concilium autem loqui de substantia, prout dicit entitatem absolutam. *Quidam* verò dicunt Patrem communicare omnem rem, & omnem entitatem quam habet, sed non quo ad omnem modum eius realem. Nam licet in Patre sit vna simplicissima res siue entitas realis, duplicem tamen habet modum, videlicet absolutum & relatum, & tantum quo ad modum siue rationem formalem absolutam communicabilis est diuina essentia, non autem quo ad relatum. Itaque dicitur Patrem filio communicare rem illam, quæ realiter à filio distinguitur: & realitatem quæ est paternitas, sed non sub modo paternitatis siue quatenus est paternitas. Atque ideo propositiones has esse falsas, Pater communicat filio omnem modum realem quæ habet; & Pater communicat filio omnem rationem realem, quam habet, funendo modum siue rationem realem pro conceptu obiectiuo reali; quia modi reales & rationes reales multæ sunt in Deo, adeo ut alius sit modus & ratio realis essentia, alia paternitas, alia spiratio, & alia sapientia &c. Qui dicendi modus benè & formaliter intellectus rationem Ariminensis diluit euidentius.

An magis distinguatur essentia à relatione & attributis, quam relatio à personâ? Respondent affirmatiue Ferrar. in 4. contra gent. cap. 26. & in 2. cap. 9. Torres, Zumel. & Vasq. disp. 121. c. 5. sed in reddenda causa seu ratione non conueniunt.

Suar. autem lib. 5. cap. 3. videtur negare maiorem esse distinctionem inter essentiam & relationem, quam inter personam & relationem, quamuis cum Ferrar. & Turriano dicat se conuenire in modo distinctionis personæ à relatione. Sed tamen valde differunt in sententia Ferrariensis & Torres. Hic enim nullum huius distinctionis admittit in re fundamentum, sed in modo tantum nostro concipiendi: ille verò non negat, sed magis supponit in re prædictæ distinctionis fundamentum.

Hic verò quæsitio satisficit ex his, quæ latè diximus supra q. 28. a. 2. controu. 1. præsertim conclus. 6. ubi probauimus maiorem esse distinctionem inter essentiam & relationes, quam inter essentiam & attributa; quia scilicet distinctio relationis, puta paternitatis ab essentia, fundatur in oppositione & distinctione reali, quam habet paternitas respectu filiationis, qualem oppositionem & distinctionem non habent attributa; quorum tamen distinctio tam ab essentia, quam à relationibus & inter se in eo posita est, quod modum habent diuersarum formarum, quarum vna non includit aliam, eo modo quo commune clauditur in particulari, atque ideo ratione formali directè significata dicuntur differre, nec formaliter sumpta deinceps prædicantur, sed materialiter tantum &

identicè: persona verò & relatio, puta pater & paternitas idem formale & directè significatū, sed differunt in modo significandi in re fundamentum habente. Nam paternitas simplicem relationem significat, sed Pater eandem significat vt in habente, scilicet in supposito. Itaque ex modo significandi includit suppositum, & relationi perfectionem adiungit substantiæ; quamuis vt dictum est formale & directè significatum idem sit. Quamobrem verum est, quod plures dicunt, eandem esse differentiam patris à paternitate, & Dei à deitate, & vniuersaliter cuiusuis abstracti in diuinis à suo concreto. Quam differentiam explicat optimè Bann. in respons. ad 1. argum. Gregorij. Vbi aduerte, ad hoc vt relatio dicatur esse in persona, duo requiri scilicet identitatem realem & distinctionem in ratione quo & quod, & ideo absolutè dici relationem esse in persona, non tamen dici absolutè relationem distinguì à persona; quia in nomine talis distinctionis nihil importatur reale.

Et ex his breui compendio significatis perspicue patet, quid censendum sit de varijs expostorum dicendi modis.

Quæ verò Suar. obijcit Vasq. in allegato libro 5. c. 3. soluuntur ex dictis in supra commemorata controu. 1. q. 28. a. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Virum personæ distinguantur per relationes.

AD Secundum sic proceditur. Videtur, quod persona non distinguatur per relationes. Simplicia enim seipsa distinguuntur: sed personæ sunt maxime simplices. Ergo distinguuntur seipsa, & non relationibus.

2. Præterea. Nulla forma distinguitur, nisi secundum suum genus. Non enim album à nigro distinguitur, nisi secundum qualitatem. Sed hypostasies significant individuum in genere substantia. Non ergo relationibus hypostasies distinguuntur.

3. Præterea. Absolutum est prius quam relatum: sed prima distinctio est distinctio diuinarum personarum. Ergo diuina personæ non distinguuntur relationibus.

4. Præterea. Id quod præsupponit distinctionem, non potest esse primum distinctionis principium. Sed relatio præsupponit distinctionem, cum in eius distinctione ponatur: esse enim relatum est ad aliud se habere. Ergo primum principium distinctionis, in diuinis non potest esse relatio.

Sed contra est, quod Boet. dicit in lib. de Trin. * quod sola relatio multiplicat trinitatem diuinarum personarum. non procul à fine lib.

Respondeo. Dicendum, quod in quibuscunque pluribus inuenitur aliquid commune, oportet querere aliquid distinctum. Vnde cum tres personæ conueniant secundum essentiam unitatem, necesse est querere aliquid, pro distinguantur ad hoc quod plures sint. Inueniuntur autem in diuinis personis duo, secundum quæ differunt, scilicet origo, & relatio. Quæ quidem quamuis re non differant, differunt tamen secundum modum significandi. Nam origo significatur per modum actus, vt generatio; & relatio verò per modum forme, vt paternitas. Quidam igitur attendentes, quod relatio consequitur actum, dixerunt quod hypostasies in diuinis non distinguuntur per originem, vt dicamus quod pater distinguitur à filio, in quantum ille generat, & hic est genitus. Relationes autem siue proprietates manifestant consequenter hypo-

Obiecta Suar. contra Vasquez.

271. dist. 26. q. 2. art. 2. p. 2. q. 3. a. 3. & q. 9. a. 5. ad 18a.

Boe. de Tr.

212a

hypostasum sue personarum distinctiones: sicut & in creaturis proprietates manifestant distinctiones in-
dividuorum, quae sunt per materialia principia. Sed hoc non potest stare propter duo. Primum quidem, quia ad hoc quod aliqua duo distincta intelligantur, necesse est eorum distinctionem intelligi per aliquid intrinsecum utrique: sicut in rebus creatis, vel per materiam, vel per formam. Origo autem alius rei non significatur, ut aliquid intrinsecum, sed ut via quadam ad rem, vel ad rem. Sicut generatio significatur ut via quadam ad rem genitam, & ut progrediens a generante. Unde non potest esse, quod res genita, & generans distinguantur sola generatione: sed oportet intelligere tam in generante quam in genito ea, quibus ab invicem distinguuntur. In persona autem divina non est aliud intelligere, nisi essentiam, & relationem, siue proprietatem. Unde cum in essentia conveniant, relinquuntur quod per relationes persona ab invicem distinguantur. Secundo, quia distinctio in divinis personis non est sic intelligenda, quasi aliquid commune dividatur: quia essentia communis remanet indivisa: sed oportet quod ipsa distinguantur constituant res distinctas. Sic autem relationes, vel proprietates distinguunt, vel constituunt hypostasim, vel personas, in quantum sunt ipsae persona subsistentes, sicut paternitas est pater, & filio est filius, eo quod in divinis non differunt abstractum & concretum. Sed contrariationem originis est, quod constituat hypostasim vel personam. Quia origo actus significatur ut progrediens a persona subsistente, unde praesupponit eam. Origo autem passivae significatur (ut naturae) significatur ut via ad personam subsistentem, & nondum ut eam constituens. Unde melius dicitur, quod persona, seu hypostasis distinguantur relationibus quam per originem. Licet enim distinguantur utroque modo, et tamen prius, & principalius per relationes secundum modum intelligendi. Unde hoc nomen, pater, non solum significat proprietatem, sed etiam hypostasim. Sed hoc nomen genitor vel generans significat tantum proprietatem. Quia hoc nomen, pater, significat relationem, quae est distinctiva, & constitutiva hypostasis: e hoc autem nomen generans, vel genitus significat originem, quae non est distinctiva & constitutiva hypostasis.

Ad Primum ergo dicendum, quod persona sunt ipse relationes subsistentes. Unde non repugnat simplicitati divinarum personarum, quod relationibus distinguantur.

Ad Secundum dicendum, quod persona divina non distinguuntur in esse, in quo subsistunt, neque in aliquo absoluto, sed solum secundum id, quod ad aliquid dicuntur. Unde ad earum distinctionem sufficit relatio.

Ad Tertium dicendum, quod quanto distinctio prior est, tanto propinquior est unitati. Et ideo debet esse minima. Et ideo distinctio personarum non debet esse, nisi per id quod minimum distinguit, scilicet per relationem.

Ad Quartum dicendum, quod relatio praesupponit distinctionem suppositorum quando est accidens: e sed si relatio sit subsistens, non praesupponit, sed secum fert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatio esse, est ad aliud se habere: per ly aliud, intelligitur correlativum quod non est prius, sed simul natura.

Sensus quaesiti.

Quaeritur hic de primo distinctivis & de relationibus formaliter sumptis, prout distinguuntur nedum contra absoluta, sed etiam contra origines in modo concipiendi & significandi. Sylvester huic quaestio prolixam

Naz. in 1. part. D.Th. tom. 2.

adhibet explicationem minimè necessariam. Vide latam expositionem Zumelli.

Forma Textus.

PRÆMISSIS quibusdam ad intelligentiam propositae difficultatis necessarijs, refert primò S. D. opinionem D. Bonau. duo dicentis. Primum est, personas non distinguere per relationes, sed per origines. Secundum est, relationes siue proprietates manifestare consequenter hypostasum siue personarum distinctiones, secundo aduersus praedictam opinionem statuit duas conclusiones, & earum probationibus eam confutat.

PRIMA CONCL. est. Persona divina non possumus primo distinguere per origines sed tantum per relationes. Probatur dupliciter. Primum. Ad hoc ut aliqua duo distincta intelligantur, necesse est eorum distinctionem intelligi per aliquid intrinsecum & proprium: sed origo non significatur ut aliquid intrinsecum. relatio vero & propria est & significatur ut in persona: Ergo &c Maior propositio probatur ex creaturis, quarum distinctio est vel per materiam vel per formam. Minor autem quo ad primam partem probatur: quia generatio significatur ut via quadam ad rem genitam, & ut progrediens a generante. Quo ad secundam vero probatur: quia in persona divina non est aliud intelligere, nisi essentiam & relationem siue proprietatem: essentia vero communis est, cum in ea personae conveniant: ergo relatio sola propria est, & distinctiva. Secundo sic probatur conclusio. Distinctivum personale in divinis est constitutivum personae, sed origini repugnat esse constitutivum personae, non autem relationi: ergo non origo, sed relatio distinguit. Probationes maioris & minoris optimè format Caletanus.

SECUNDA CONCL. Persona divina non solum distinguuntur per relationes, sed etiam aliquo modo per origines: melius tamen per relationes, quam per origines. Probatur, quia prius & principalius distinguuntur per relationes secundum modum intelligendi: ergo &c. Antecedens probatur: quia hoc nomen Pater non solum significat proprietatem, verum etiam hypostasim: sed hoc nomen genitor significat tantum proprietatem: ergo &c. Probatur hoc assumptum: quia hoc nomen Pater significat relationem, quae est distinctiva & constitutiva hypostasis: hoc autem nomen generans, vel genitus significat originem, quae non est distinctiva & constitutiva hypostasis.

Expositio Textus.

HIC ADVERTIT Cai. limitari quaestionem praesentis articuli ad relationes & origines; cui nimirum ex his conveniat personarum distinctio. Cum autem relatio, puta paternitas, duplicem habeat actum: alterum proprietatis personalis, prout est forma quadam hypostatica & individualis soli primae personae conveniens & eam constituens; & alterum relationis ut sic, quatenus est ratio referendi patrem ad filium. S. D. hic non fuit sollicitus duos actus iam dictos in relatione distinguere, sed utrumque sub una voce relationis complexus est, distinguens relationem contra originem. Quamobrem in hoc articulo quandoque ponit proprietatem pro relatione, & utrumque simul, quandoque coniungit dicens, Relationes siue proprietates. Cuius rei triplicem affert causam Cai. quae potest in unam redigi dicendo duos illos actus relationi convenire, quatenus relatio est, id est sub expressa ratione relationis; nam, ut in a. 4. huius q. dicemus, eadem relatio formaliter ut concepta

A a

con-

constituit, velut hypostatice forma & proprietates individualis: vt autem exercita, id est vt opposita suo termino relatiue distinguit.

PRIMA DVBITATIO. Quo sensu accipiendum sit relationem, & originem differre quoad modum significandi.

Rationes
subiungendi.

DIFFERENTIAM statuit S. D. inter relationem & originem, primò quidem in communi dicens eas et si vnum re sint, differre tamen secundum modum significandi: deinde in speciali subdens originem significari per modum actus, vt generatio, relationem verò per modum formæ, vt paternitas; & paulò inferius adiungit originem non significari vt aliquid intrinseci, sed vt viam quandam à re vel ad rem: relationem autem intelligi vt in persona. Est igitur de vtroque modo distinguendi difficultas, quam hic excitat Cai. & alij post eum plures expostitores. Apparet enim primò falsum relationem & originem distingui in modo significandi; quoniam vtraque significatur in concreto & in abstracto, adiectiue & substantiue, & ceteris alijs modis significandi.

Deinde contra expressam in speciali differentiam est argumentum. Nam vel hoc, quod est significari per modum formæ, idem est quod significari per modum principij formalis in denominando, id est vt quo aliquid tale est: aut tanquam rem inhaerentem. Si primum, differentia nulla est; nam sicut paternitas est qua pater est & dicitur pater: ita generatio est qua dicitur & est aliquis generans. Si secundum, falsum est relationem significari per modum inhaerentis & formæ; docet enim S. D. de pot. q. 8. a. 2. relationem, quamuis in sit, non significari tamen vt inhaerentem; quod idem affirmat eo loco de actione. Quo fit vt nulla sit in hoc actionis & relationis differentia. Et eandem doctrinam videtur supra tradidisse q. 28. a. 1. vbi statuit differentiam inter relationem & alia genera; quod propria ratio relationis non accipitur per comparisonem ad illud in quo est, sed per comparisonem ad aliquid extra; in alijs verò generibus, vtpote quantitate & qualitate etiam propria ratio generis accipitur per comparisonem ad subiectum.

Duplici via
soluitur pro-
posita dubi-
tatio.

Huic difficultati respondet Cai. duplicem esse modum significandi, scilicet grammaticè seu ex parte nominis significantis, & Metaphysicè seu ex parte rei siue rationis formalis significatæ, adeò vt plures vnius rei rationes formales sint, & dicatur plures illius modi. Quoniam igitur vnius & eiusdem rei relatiue, alia ratio significatur nomine relationis, & alia nomine originis, siue nominibus vtamur abstractis siue concretis, siue quouis alio significandi modo grammaticali; ideo affirmat S. D. relationem & originem cum vnitatem reali diuersum habere modum significandi. Et per hoc soluitur obiectio contra differentiam originis & relationis in communi.

Ad argumentum autem contra differentiam in speciali respondet Cai. significari per modum formæ idem esse, quod significari per modum inhaerentis, seu per modum dantis esse formaliter; quia forma est qua dat esse formaliter; & sermo est (inquit) de modo significandi non ex parte nominis, sed ex parte rationis significatæ; ita vt cum dicimus relationem significari per modum formæ, idem sit, ac si diceremus relationem, puta paternitatem significare rationem formalem datam esse formaliter, siue qua aliquid est tale formaliter, vt paternitate pater. Ad ra-

tionem autem aduersus hanc partem respondet Caiet. discrimen esse inter realem actionem & realem relationem; quod actio tam vt actio, quam vt realis actio rationem habet egredientis, & si forsitan in sit; relatio verò realis, quamuis vt relatio est, non habeat rationem nisi assistentis; tamen vt relatio realis est, rationem habet nedum assistentis, sed etiam inhaerentis. Et quia hæc ratio formalis inhaerentis significatur nomine relationis, puta paternitatis, idcirco dicitur relatio significare per modum inhaerentis seu per modum formæ, non grammaticè sed metaphysicè. Origo verò, quia significat rationem formaliter ab alio in aliud tendentem, & habentem rationem egredientis, dicitur significari per modum actionis & viæ à re vel ad rem. Propter quam differentiam hic & inferius in a. 4. relationi attribuitur constituere & distinguere personas, non autem originem. Eandem solutionem appobant, & adhibent Iauellus & Torres in a. 4. parte commentarij, vbi latè & distinctè versat hanc difficultatem. Cuius dicta ferè omnia Zumel. inferuit suæ primæ disputationi super hoc a. in fin.

Ex quibus vnum est obseruandum, videlicet paternitatem non esse ad aliquid, sed potius rationem qua res aliqua est ad aliquid: & D. Tho. de potentia loqui de ad aliquid, quod est relatiuum & concretum relationis, non de relatione in abstracto; significatur enim relatio in abstracto vt concepta, non vt exercita: per hoc autem nomen ad aliquid significatur vt exercita, vt scire aduertit Caiet. in suo Commentario Prædicamentorum ad aliquid.

Paternitas
non est ad
aliquid.

Sed contra hoc est; quia S. D. ibidem loqui videtur de relatione abstractè sumpta, cum de relatione loquatur prout à persona & ab essentia distinguitur, vt manifestè patet ex tota illius articuli doctrina.

Resp. D. Tho. in cillius articuli satis aperte loqui de ad aliquid prout est vnus genus distinctum contra alia genera. Vbi etiam aduersus Porrethanos explicat rem nomine ad aliquid significatam, & modum eius significandi, in quo tota consistebat de qua questione ibidem proposita difficultas à Porrethanis excitata. Sed quoniam alia etiam difficultates emergunt ex ratione relationis abstractè sumptæ; idcirco de relatione etiam in abstracto loquitur ibi S. D.

Responsio.

Breuius tamen & facilius prædicta difficultas posset expediri dicendo primò, paternitatem & omnem aliam relationem realem habere ex sua ratione esse fixum & permanens, originem autem actiue significatam esse influxum personæ producentis in personam productam: passiuè autem esse defluxum personæ productæ à producente. Secundò actionem & relationem significari per modum tendentis in aliud, sed diuerso modo; quoniam actio significatur vt in aliud tendens, & vt quasi deserens operantem, à quo procedit: relatio verò non ita significatur in aliud tendens, vt sit quasi deserens rem relatam, sed vt eam attingens, & vt quasi medium inter fundamentum & terminum attingens vtrumque. Tertiò dici potest relationem realem non significare ad præcisè, sed simul etiam in, quamuis expressè tantum significet ad: nam, exempli gratia, hoc nomen paternitas, relationem significat realem, qua formaliter aliquis dicitur pater, & hoc ipso, quod habet rationem quo significat in, & habet rationem formæ: si verò cōcrete significetur, multò magis significat aliquid fixum.

fixum & permanens; quia significat formam vt in habente, siue potius ipsum suppositum habens formam scilicet paternitatem.

SECUNDA DVBITATIO. De sensu illius propositionis: Relationes constituunt personas, in quantum sunt ipse persone, & de eius ratione, quia scilicet in diuinis non differunt abstractum & concretum.

Hæc dubitatio tangitur in argumeto primo D. Tho. & examinant eam expolitores super hoc a. quidam autem super vlt. a. huius q. in quem locum difficultatem hanc cum alijs de personarum constitutiuis remittimus, vt ex omnium simul connexionione definitio deducatur aperitior.

TERTIA DVBITATIO. De veritate & sensu illius propositionis D. Th. oportet vt ipsa distinguenda constituent res distinctas.

Ratio dubit. MOVENT hanc dubitationem Iauellus super hoc articulo, & Torres in 4. parte comment. arg. Ratio dubitandi est; quia spiratio distinguit patrem & filium à Spiritu S. & tamen nullam personam constituit.

1. Sol. Tur. RESPONDET Torres primò S. Th. loqui de proprietatibus personalibus. Sed hæc responsio nō videtur vera; quia S. Th. subsumit sic autem relationes, vel proprietates distinguunt, vel constituunt hypostasies, vel personas in quantum sunt ipse persone subsistentes. In quibus verbis cum disiunctiue loquatur, & dicat, distinguunt vel constituunt, videtur etiam voluisse complecti spirationem, quæ nullam personam constituit. Et præterea loquitur hic S. D. de relationibus in vniuersum, prout distinguuntur contra origines.

2. Sol. Tur. Secundo responderi spirationem secundum modum nostrum intelligendi constituere spiratorem, eo modo quo abstractum constituit concretum, vt deitas Deum: nec tamen inde sequi spiratorem esse quantum constitutum aut esse personam. Sed hæc responsio videtur contraria textui, in quo dicitur relationes constituere personas, siue hypostasies; igitur non videtur ea propositio extendenda ad spiratorem, qui licet sit subsistens, non tamen est hypostasis.

3. Sol. Iauell. Melior videtur responsio Iauelli dicentis D. eam propositionem non esse vniuersaliter intelligendam de distinctiuo, sed limitatè scilicet de distinctiuo non præueniente à priori constitutiuo. Quare concedo (inquit) quod nisi communis spiratio præueniretur à paternitate & filiatione, constitueret patrem & filium, qui tunc constituerentur vt vnum suppositum, cum non haberent in eo casu oppositionem relatiuam ad inuicem: tunc enim non essent Pater & filius, sed tantum spirator.

4. Solutio. QUARTO dici possit quæsitum vniuersaliter à D. Th. fuisse propositum; vtum persone distinctuantur per relationes: sed difficultatem esse præcipuè de relationibus & originibus, vni tantum persone proprijs, de quibus solis procedit expressè secunda ratio contra D. Bonau. in qua continetur dicta propositio. Altera verò ratio, scilicet prima vniuersalis est, & satisfacit vniuersali quæsito; & secundum hoc sustineri potest prima responsio Turriani.

Ad rationem Dubit. Ad rationem autem primam in oppositum, quod S. Thom. loquitur hic disiunctiue dicendo, distinguunt vel constituunt, facile dicitur, hoc modo loquendi significari conuertibilitatem constitutiui & distinctiui, de quo loquitur secunda ratio scilicet distinctiui, proprijs soli persone distinctæ. Vnde statim profert in exemplum paternitatem & filiationem,

vt proprietates constitutiuas & distinctiuas patris & filij. Ad secundam, verò iam diximus vniuersali quæsito satisfieri per primam rationem D. Tho. in secunda verò sermonem esse restrictum ob dictam causam.

Deniq. potest optimè dubitationi satisfieri dicendo distinguenda constituere res distinctas non repugnanter: constat autè ex prima ratione pro prima conclusione origini ex propria ratione repugnare constitutionem persone, non autem relationi, quæ significatur vt forma: quæuis repugnet tali relationi, scilicet spirationi; quia personas, quibus inest, iam per alias relationes constitutas præsupponit.

Postremò circa illam propositionem; Necessè est distinctionem intelligi per aliquid intrinsecum vtrique distincto, sicut in rebus creatis, vel per materiã, vel per formam: aduertit Cai. hoc habendum esse pro fundamento in materia de principio indiuiduationis, vt non ponatur quantitas intrinsecum distinctiuum fortis à Platone. Sed quomodo quantitas sit intrinsecum indiuiduationis principium, diximus vberimè supra q. 3. a. 2. Iauell. hic ait quantitatem esse intrinsecam Socrati & Platoni, quatenus numeraliter quantitatiue distinguuntur.

CIRCA resp. ad 3. argum. vide Cai. & D. Th. in 1. dist. 26. q. 2. a. 2. ad 2.

Quantum argum. cuius responsionem explicat Caiet. alio modo soluitur de poten. q. 8. a. 3. ad 12.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum abstractis per intellectum proprietatibus, seu relationibus à personis adhuc remaneant hypostasies.

AD Tertium sic proceditur. Videtur, quod abstractis per intellectum proprietatibus, seu relationibus à personis, adhuc remaneant hypostasies. 1. dist. 26. q. 1. a. 2. & 3. 1d enim ad quod aliquid se habet ex additione, potest intelligi remoto eo quod sibi additur. Sicut homo se habet ad animal ex additione, & potest intelligi animal remoto rationali. Sed persona se habet ex additione ad hypostasim. Est enim persona hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinet. Ergo remota proprietate personali à persona, intelligitur hypostasis.

2. Præterea. Pater non ab eodem habet quod sit pater, & quod sit aliquis. Cum enim paternitate sit pater: si paternitate esset aliquis, sequeretur quod filius, in quo non est paternitas, non esset aliquis. Remota ergo per intellectum paternitate à patre, adhuc remanet quod sit aliquis, quod est esse hypostasis. Ergo remota à proprietate à persona, remanet hypostasis.

3. Præterea. Aug. dicit 5. de Trin. * Non hoc est dicere ingenitum quod est dicere patrem. Quia si filius non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum: 10. 3. sed si filium non genuisset, non inesset ei paternitas. Ergo remota paternitate adhuc remanet hypostasis patris, vt ingenita.

Sed contra est, quod Hylar. dicit 4. de Trin. + Nihil habet filius nisi natum. Natiuitate autem est filius. Ergo remota filiatione, non remanet hypostasis filij. Et eadem ratio est de alijs personis.

Respond. Dicendum, quod duplex sit abstractio per intellectum. Vna quidem, secundum quod vniuersale abstrahitur à particulari, vt animal ab homine. Alia verò secundum quod forma abstrahitur à materia. Sicut forma circuli abstrahitur per intellectum ab omni materia sensibili.

Inter has autem abstractiones hac est differentia, A quod in abstractione qua fit secundum vniuersale & particulare, non remanet id, à quo fit abstractio. Remota enim ab homine differentia rationali, non remanet in intellectu homo, sed solum animal.

In abstractione verò qua attenditur secundum formam à materia, vtrumque manet in intellectu. Abstrahendo enim formam circuli ab are, remanet seorsum in intellectu nostro & intellectus circuli & intellectus are. Quamuis autem in diuinis non sit vniuersale, neque particulare, nec forma, & materia secundum rem, tamen secundum modum significandi inuenitur aliqua similitudo horum in diuinis, secundum quem modum Dam. * dicit, quod commune est substantia, particulare verò hypostasis. Si igitur loquamur de abstractione, qua fit secundum vniuersale

Lib. 3. orib.
fid. c. 6. in
prim

& particulare, remotis proprietatibus remanet in intellectu essentia communis, non autem hypostasis patris, qua est quasi particulare. Si verò loquamur secundum modum abstractionis formae à materia, remotis proprietatibus non personalibus, remanet intellectus hypostasium & personarum. Sicut remoto per intellectum à patre, quod sit ingenuus, vel spirans, remanet hypostasis, vel persona patris. Sed remoto a proprietate personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis. Non enim proprietates personales sic intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis, sicut forma subiecto praesistenti, sed feruntur secundum sua supposita, in quantum sunt ipsae personae subsistentes. Sicut paternitas est ipse pater. Hypostasis enim significat aliquid distinctum in diuinis, cum hypostasis sit substantia indiuidua. Cum igitur relatio sit quae distinguit hypostases, & constituit (vt dictum est *) relinquatur, qd relationibus personalibus remotis per intellectum, non remaneant hypostases. Sed (sicut dictum est †) aliqui dicunt quod hypostases in diuinis non distinguuntur per relationes, sed per solam originem, vt intelligatur pater esse hypostasis quaedam per hoc, qd non est ab alio: filius aut per hoc, quod est ab alio per generationem. Sed relationes aduenientes quasi proprietates ad dignitatem pertinentes constituunt rationem personae. Vnde & personales dicuntur. Vnde remotis huiusmodi relationibus per intellectum, remanent quidem hypostases, sed non personae. Sed hoc non potest esse propter duo. Primum, quia relationes distinguunt, & constituunt hypostases, vt ostensum est. *

Art. praec.

Art. praec.

Secundo, quia omnis hypostasis naturae rationalis est persona vt patet per definitionem Boet. dicentis, quod persona, est rationalis naturae indiuidua substantia. Vnde ad hoc quod esset hypostasis, & non persona, oporteret abstrahi ex parte naturae rationalitatem, non autem ex parte personae proprietatem.

Art. praec.

Boet. lib. de

duab. nat. à

prim. lib.

Ad Primum ergo dicendum, quod persona non addit supra hypostasim proprietatem distinguentem absolute, sed proprietatem distinguentem ad dignitatem pertinentem. Totum enim hoc est accipendum loco vnius differentiae. Ad dignitatem autem pertinet proprietas distinguens, secundum quod intelligitur subsistens in naturae rationali. Vnde remota proprietate distinguente à persona, non remanet hypostasis, sed remaneret, si tolleretur rationalitas naturae. Tam enim persona quam hypostasis, est substantia indiuidua. Vnde in diuinis de ratione vtriusque est relatio distinguens.

Ad Secundum dicendum, quod paternitas pater non solum est pater, sed est persona: & est quis, siue hypostasis. Nec tamen sequitur quod filius non sit quis, siue hypostasis, sicut non sequitur, quod non sit persona.

Ad Tertium dicendum, quod intentio Aug. non fuit dicere, quod hypostasis patris remaneat ingenua, remota a paternitate, quasi inna scibilis constituat, & distinguat hypostasim patris. Hoc enim esse non potest,

cum ingenuum nihil ponat, sed negatiue dicatur: e vt ipsemet dicit. Sed loquitur in communi: quia non omne ingenuum est pater. Remota ergo paternitate, non remanet in diuinis hypostasis patris, vt distinguitur ab alijs personis, sed vt distinguitur à creaturis: sicut Iudaei intelligunt.

Sensus quaesiti.

TRES huius tituli voces egent nitore. Prima est dictio illa, *abstractus*, quam perspicue distinguit & explicat D. S. in c. Secunda est vox illa, *proprietatibus seu relationibus*, qua significantur, vt aduertit Cai. notiones siue sint personales, siue non personales, vt innascibilitas & spiratio. Postrema est nomen illud *hypostases*, quo significatur indiuiduum substantiae, quod in qualibet eius specie reperitur: atque ideo communius est persona, quae in sola est rationali siue intellectuali natura.

Forma Textus.

DISTINGUIT PRIMò S. D. abstractionem, quae fit per intellectum, in eam qua vniuersale abstrahitur à particulari, vt animal ab homine; & eam qua forma abstrahitur à materia, sicut forma circuli abstrahitur per intellectum, ab omni materia sensibili: Quarum differentia perspicue explicatur in textu.

Secundo statuit tres conclusiones.

PRIMA CONCL. est. Remotis proprietatibus à personis per abstractionem vniuersalis à particulari remanet in intellectu essentia communis, non autem hypostasis Patris, quae est quasi particulare: & eadem ratione nulla alia remanet hypostasis. Probatur ex differentia inter abstractionem vniuersalis à particulari & formae à materia, subsumendo pro minori; quamuis in diuinis non sit vniuersale neque particulare, nec forma & materia secundum rem, inuenitur tamen secundum modum significandi aliqua similitudo horum: ergo remotis &c. Probatur minor ex Damasc. sic loquente; quod commune est substantia, particulare verò hypostasis.

SECUNDA CONCL. Remotis proprietatibus non personalibus per modum abstractionis formae à materia remanet intellectus hypostasium & personarum. Declaratur & probatur; quia remoto per intellectum à Patre, quod sit ingenuus vel spirans, remanet hypostasis vel persona Patris.

TERTIA CONCL. Remota per eundem abstractionis modum proprietate personali per intellectum, tollitur intellectus hypostasis. Probatur ex duplici actu proprietatis personalis, qui sunt constituere & distinguere, hoc modo: Hypostases significat aliquid distinctum in diuinis: sed relatio est quae constituit & distinguit hypostases: ergo remotis per intellectum relationibus personalibus non remanent hypostases. Maior probatur, quia hypostasis est substantia indiuidua. Minor autem probatur: quia proprietates personales non sic intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis, sicut forma subiecto praesistenti, sed feruntur secundum sua supposita, in quantum sunt ipsae personae subsistentes, sicut paternitas est ipse pater: ergo proprietates siue relationes sunt, quae constituunt & distinguunt hypostases.

Tertio refert opinionem dicentium remotis per intellectum relationibus personalibus remanere quidem hypostases, sed non personas. Priorem partem probabat: quia hypostases in diuinis non distinguuntur per relationes, sed per origines, &c. Secunda verò pars: quia relationes aduenientes quasi proprietates ad dignitatem pertinentes constituunt rationem personae, atque ideo personales dicuntur.

dicuntur. Hanc opinionem quo ad primam eius dicti partem sic impugnat S. D. Relationes distinguunt & constituunt hypostasies, ut probatum est articulo precedente; ergo &c. Quo ad secundam verò partem; quia omnis hypostasis naturae rationalis est persona; ergo ad hoc ut esset hypostasis & non persona, oporteret abstrahi ex parte naturae rationalitatis, non autem ex parte personae proprietatem suam relationem. Antecedens probatur ex diffinitione personae à Boetio tradita, videlicet Persona est rationalis naturae indiuidua substantia.

Expositio Textus.

Dvos abstractionis modos latè distinguit & explicat Caiet. in comm. de ente, & essentia, in questione de primo cognito. Quomodo verò diuinis congruant duo praedicti abstractionis modi, declarat. S. D. 3. p. q. 3. a. 3. in c. & ad 3. & ibidem Cai. explicans, & concilians dicta D. Tho. quae videntur pugnantia.

Dubitationem mouent Ban. & Zumel. circa primam concl. An remotis proprietatibus, per modum abstractionis vniuersalis à particulari, natura quae remanet sit verè persona. Cuius solutionem apud eos lege, si placet.

Caiet dubitatio, & solutio. Impugnatio & solutio confutata.

De veritate secundae conclusioni lege dubitationem formatam & solutam à Cai. cuius solutionem, ut falsam reprehendit Val. falsò nimirum innixus fundamento superius q. 36. a. 2. latè confutato. Existimat enim filium filiatione distinguere à Spiritu S.

Circa probationem tertiae conclus. legenda est explicatio Cai. quam declarat Iauel. de qua redibit sermo in q. magna de constitutiuis & distinctiuis diuinarum personarum in seq. articulo.

Caiet. expositio.

Aperit hic Cai. vim rationis D. Tho. quia confutat secundam partem dicti relatae opinionis in textu; consistit autem in hoc, quod persona super hypostasim nihil adiungit ex parte indiuidui, ut patet ex allata diffinitione Boetij. Cui itaq; relationes sint proprietates indiuiduales, se tenent ex parte indiuiduationis, ideo relationes eque sunt proprietates hypostasis, sicut sunt proprietates personae, & aequalis est abstractio personae, & hypostasis ex parte indiuiduationis suae proprietatis. Sed quia persona super hypostasim addit ex parte naturae intellectualitatem, quae magnam significat dignitatem: ideo dignitas, qua differt persona ab hypostasim, tota se tenet ex parte naturae; ac propterea legitima est illa consequentia D. Tho. videlicet ergo ad hoc ut esset hypostasis & non persona, oporteret abstrahi ex parte naturae rationalitatem, non autem ex parte personae proprietatem, ut satis explicat S. D. in respons. 1.

Postremo lege, si placet, quae scribunt Caiet. & Iauellus circa repons. ad secundum argumentum.

2. Præter. Omnis relatio praesupponit in intellectu id, supra quod fundatur: sicut aequalitas quantitatem. Sed paternitas est relatio fundata super actione, quae est generatio. Ergo paternitas praesupponit generationem.

3. Præter. Sicut se habet generatio actiua ad paternitatem, ita se habet natiuitas ad filiationem. Sed filiatione praesupponit natiuitatem. ideo enim filius est, quia natus est. Ergo, & paternitas praesupponit generationem.

Sed contra. Generatio est operatio persona patris. Sed paternitas constituit personam patris. Ergo prius est secundum intellectum paternitas quam generatio.

Respondeo. Dicendum, quod secundum illos qui dicunt, quod proprietates non distinguunt, & constituunt hypostasies, & sed manifestant hypostasies distinctas & constitutas, absolute dicendum est, quod relationes secundum modum intelligendi, consequuntur actus notionales, ut dici possit simpliciter, quod quia generat, est pater. Sed supponendo quod relationes distinguant & constituant hypostasies in diuinis, oportet distinctione uti. Quia origo significatur in diuinis actiue & passiue: actiue quidem, sicut generatio attribuitur patri, & spiratio sumpta pro actu notionali attribuitur patri & filio. Passiue autem, sicut natiuitas attribuitur filio, & processio spiritui sancto. Origines enim passiue significatae simpliciter procedunt secundum intellectum proprietates personarum procedentium etiam personales. Quia origo passiue significata significatur ut via ad personam proprietate constitutam. Similiter & origo actiue significata prior est secundum intellectum, quam relatio personae originantis, quae non est personalis. Sicut actus notionalis spirationis, secundum intellectum praecedit proprietatem relationis in nominatam, communem patri & filio. Sed proprietates personales patris potest considerari dupliciter. Vno modo, ut est relatio, & sic iterum secundum intellectum praesupponit actum notionalem. Quia relatio, in quantum huiusmodi, fundatur super actum. Alio modo, secundum quod est constitutiva personae, & sic oportet, quod praetelligatur relatio actiui notionali, sicut persona agens praetelligitur actioni.

Ad Primum ergo dicendum, quod cum magister dicit, quod quia generat, est pater: accipitur nomen patris secundum quod designat relationem tantum, non autem secundum quod significat personam subsistentem: sic enim oporteret e conuerso dicere, quod quia pater est, generat.

Ad Secundum dicendum, quod obiectio illa procedit de paternitate, secundum quod est relatio, & non secundum, quod est constitutiva personae.

Ad Tertium dicendum, quod natiuitas est via ad personam filij. Et ideo secundum intellectum praecedit filiationem, etiam secundum quod est constitutiva personae filij. Sed generatio actiua significatur ut progrediens à persona patris. Et ideo, praesupponit proprietatem personalem patris.

Sensus quaestii.

SUPPONITUR hic distinctio inter actus notionales, & proprietates in primo sequentis quaestioni a. declaranda. Verbum autem illud praetelligatur insinuat hic non esse quaestionem de ordine aliquo à parte rei, secundum prius & posterius temporis aut naturae, qui nullus omnino est inter origines suae actus notionales & relationes, immò nec inter personas ipsas, ut probatur infra q. 42. Nomine verò proprietatum relationes positivae & reales intelliguntur, suae sint personales, suae minimè. Quare sub

Ad 3

hoc

ARTICULVS QVARTVS.

Vtrum actus notionales praetelligantur proprietatibus.

213
ad 27. q. 1. artic. 2. op. 1. q. 10. ar. 3. op. 3. c. 63. & 64.

AD Quartam sic proceditur. Videtur, quod actus notionales praetelligantur proprietatibus. Dicit enim magister. * 27. dist. 1. sent. quod pater semper est qui genuit filium. Et ita videtur, quod generatio secundum intellectum praecedat paternitatem.

hoc quæſito non comprehenditur innafcibilitas, quæ relatio non eſt, niſi reductiue: de qua tamen idem eſt iudicium, quod de paternitate, quatenus eſt perſonæ patris conſtitutiva; cum innafcibilitas, vt ſupra diximus *qu. 33. a. 4. & q. 32. a. 2.* fundetur in fontali plenitudine ſoli perſonæ Patris conueniente.

Forma Textus.

PRAEMIſſa vna conſiſione, ad mentem eorum qui dicunt perſonas non relationibus ſed originibus diſtingui & conſtitui, duplici diſtinctione & quatuor conſiſionibus determinat veritatem.

CONCL. eſt. *Secundum prædictam opinionem dicendum eſt, quod relationes ſecundum modum intelligendi conſequuntur actus notionales, vt dici poſſit ſimpliciter, pater quia generat, eſt pater.* Ratio eſt; quia ſecundum eos relationes non diſtinguunt neque conſtituunt hypotaſes, ſed manifeſtant eas diſtinctas & conſtitutas: origines autem ſiue actus notionales diſtinguunt & conſtituunt.

Prima diſtinctio eſt. Origo ſignificatur in diuinis dupliciter, ſcilicet actiue, ſicut generatio quæ attribuitur patri, & ſpiratio ſumpta pro actu notionali quæ attribuitur patri & filio; paſſiue autem, ſicut natiuitas quæ attribuitur filio, & proceſſio quæ attribuitur Spiritui ſancto.

Secunda diſtinctio eſt. Proprietas perſonalis patris poteſt conſiderari dupliciter: Vno modo, vt eſt relatio: Alio modo, vt eſt conſtitutiva perſonæ.

PRIMA CONCL. eſt. *Origines paſſiue ſignificata ſimpliciter præcedunt ſecundum intellectum proprietates perſonarum procedentium etiam perſonales.* Probatur; quia origo paſſiue ſignificata ſignificatur vt via ad perſonam proprietate conſtitutam.

SECUNDA CONCLVSIO. *Origo actiue ſignificata prior eſt ſecundum intellectum, quam relatio perſonæ originantis, quæ nō eſt perſonalis.* Probatur; quia actus notionalis ſpirationis præcedit ſecundum intellectum proprietatem relatiuam innominatam communem patri & filio, quæ ſolet dici ſpiratio.

TERTIA CONCL. *Proprietas perſonalis patris conſiderata vt relatio præſupponit actum notionalem.* Probatur; quia relatio in quantum huiusmodi fundatur ſuper actum.

VLTIMA CONCL. *Oportet vt proprietates perſonalis patris, ſecundum quod eſt conſtitutiva perſonæ, præintelligatur actui notionali.* Probatur; quia perſona agens præintelligitur actioni.

Expoſitio Textus.

SECUNDA CONCL. eorum ſententiæ fauere videtur, qui cenſent relatione ſpirationis communi Patri & filio non conſtitui ſpiratorem, vt quoddam ſubſiſtens commune ſecundum rem patri & filio: ſicut hic Deus communis eſt ſecundum rem tribus perſonis. Nam ſi relatio illa communis ſequitur actum notionalem communem patri & filio, prius intelliguntur pater & filius vt vnus ſpirator, quam ſit in eis communis illa relatio. Actus enim ſpirandi præſupponit ſpiratorem iam conſtitutum. Cum itaque relatio illa communis ſequatur ex actu, erit eo poſterior, & multo magis ipſo ſpiratore, qui prior eſt actu. Sed huic difficultati plenè ſatisfecimus ſup. *qu. 36. a. 4. contr. 2.* Val. hic ſe paucis expedit dicens D. Th. nondum diſputaſſe de ratione potentiarum actuum notionalium, & ideo duplicem il-

De conſtitutiva ſpiratione.

Alam conſiderationem relationis hic omiſſiſſe, videlicet vt relatio eſt, & vt conſtitutiva eſt ſpiratoris. Nos aliam in dicta controuerſia rationem adducimus.

Senſus ſecundæ diſtinctionis, & duarum vltimarum conſiſionum explicabitur in ſequenti controuerſia.

CONTROVERſIA VNICA.

Per quid conſtituantur diuina perſonæ?

QUIDAM ex antiquioribus Theologis ſenſere diuinas perſonas quibuſdam conſtitui

Sententia Doſtorum.

proprietatibus abſolutis, ad quas dicebant conſequi relationes. In hanc ſententiam valde perpendet Scotus in *1. diſt. 26.* cuius authores refert Linconienſem & Ioann. de Ripa, & eandem aſcribit D. Bonau. ſed immerito vt probat Cai. in *hac q. a. 2.* Nominat Zumel. in *dicto a. 2. diſp. 1.* ex aliorum ſententia quosdam alios huius opinionis ſectatores. Ioann. Rada *cont. 23. a. 2.* hanc opinionem diſtinctè refert cum omnibus eius fundamentis, & affirmat eam eſſe temerariam & errori proximam, non tamen hæreticam manifeſtè, reſpondetque rationibus & argumentis ex ſacris litteris, Concilijs & patribus produci conſuetis contra dictam ſententiam. In articulo verò 3. ſtatuit quatuor conſiſiones de mente Scoti. **Prima eſt.** Si concipiamus conceptu integro & completo primam perſonam in diuinis, neceſſario concipimus eam relatiuam, puta patrem ſub ratione patris. **Secunda.** Conceptu non integro & incompleto prius concipimus primam perſonam ſub ratione hypotaſis & perſonæ, quam ſub ratione generantis & quam ſub ratione patris. **Tertia.** Entitas conſtitutiva perſonæ patris prius concipitur (loquendo de conceptu non integro) ſub ratione formæ hypotaſicæ, quam ſub ratione generationis, & prius ſub ratione generationis, quam paternitatis. **Quarta.** Perſonæ diuinæ in ordine ad noſtrā cognitionem imperfectorum non conſtituuntur per relationes ſub expreſſa relationū forma, ſed ſub ratione formarum hypotaſicarum, prout

forma hypotaſtica abſtrahit ab abſoluto & relatiuo, eſtque indifferens ad vtrumque. In controuerſia verò 24. tres conſtituit vltimas conſiſiones. **Prima.** Relatio vt identificata cum eſſentia non tribuit perſonæ ſubſiſtentiam. **Secunda.** Relatio diuina non conſtituit perſonam ſubſiſtentem, prout ſola ratione diſſert ab eſſentia. **Tertia.** Relatio ſecundum propriam entitatem formalem, ſecundum quam eſt non eadem formaliter ex natura rei eſſentiæ diuinæ, conſtituit perſonam per ſe incommunicabiliter ſubſiſtentem. In eodem etiam a. ante prædictas conſiſiones docet relationem originis primæ perſonæ ad ſecundam in re non habere niſi vnica-

rationem formalem, & eam eſſe rationem paternitatis & generationis: ac proinde patrem ſicut paternitate conſtituitur, ita & generatione à parte rei conſtitui. Denique in *cont. 23. a. 1.* ſtatuit hanc conſiſionem contra D. Th. & Caiet. Perſonæ diuinæ, non ſolum ſecundum quod à nobis concipiuntur, ſed etiam ſecundum eſſe quod habent à parte rei, ſuis proprietatibus diſtinguuntur & conſtituuntur, & non ſeipſis. Quam probat quatuor argumentis inferius adducendis.

Gregor. Arimin. Præpoſitum ſequutus in *1. diſt. 26. & 27. q. 1.* ſentit diuinas perſonas ſeipſis per ſe primò diſtingui, cuius ſententiæ eſſe ve-

rap

ram affirmat Cai. loquendo de diuinis personis secundum se, non autem ut sunt nobis notae & significatae. Quod prius etiam docuerat S. Th. in 1. dist. 26. q. 2. a. 1. ad 5.

S. Bonau. in 1. dist. 26. q. 3. docet diuinas personas primo distingui, & constitui per origines. Eius sententiam hic, & supra a. 2. S. D. validis confutat argumentis.

Mol. super hic, ar. disp. 2. dicit quinque. *Primum.* Sententia Cai. dicentis relationem paternitatis ut conceptam constituere personam patris in esse relatiuo, non tamen relatiue exercito, non videtur probabilis. *Secundum.* Non congruit diuinis distinctio Ferrar. & Capr. nimirum paternitatem duobus modis posse spectari: Vno modo ut paternitas est apprehensa hoc conceptu relatiuo paternitas: Alio modo ut est haec substantia incommunicabilis, nempe proprietas substantialis complens primum suppositum SS. Trinitatis in esse huius substantiae indiuiduae seu incommunicabilis, ut apprehenditur conceptu absoluto. *Tertium.* Paternitas in diuinis non fundatur super generatione actiua, nec filius super natiuitate siue generatione passiuataquam ratione formali fundandi, sed paternitas & generatio sunt idem prorsus, & similiter filius & natiuitas. Si quod autem in diuinis constituendum sit fundamentum generationis actiuae & paternitatis, illud est essentia praconcepta ante omnem relationem. Ratio vero fundandi est intellectio essentialis, qua naturaliter seipsum & cetera omnia in se intelligit. *Quartum.* est. Generatio tam actiua quam passiuata seu (quod idem est) paternitas & filiationis, vna cum essentia & ceteris attributis absolutis constituunt ac distinguunt supposita patris & filij. *Quintum.* Promiscue dici potest personas constitui & distingui abinuicem relationibus originis aut actibus notionalibus, originibusve ipsis: quandoquidem idem omnino sunt in re formaliter ac virtute: eodemque modo ab essentia & attributis distinguuntur virtute, vnaque cum essentia constituunt suppositum in esse substantiae relatiuae incommunicabilis ab alijs diuinis suppositis distinctae, quamuis accommodatius dicantur distingui relationibus, quam actibus notionalibus.

Valentia in eodem articulo secundo propositae difficultati satisfacit quatuor assertionibus. *Prima* est. Si disputatio haec instituitur absolute & de re ipsa, sic personae diuinae, nec per relationes solas, nec per origines solas, sed tum per origines, tum per relationes personales constituuntur & distinguuntur. *Secunda.* Si respiciamus conceptum vltimum & peculiarem, quem nos oportet formare de persona & de relatione & de origine diuina: sic sane dicendum est, si etiam nostrum modum concipiendi, personas diuinas constitui per relationes & origines personales, quatenus relationes & origines sunt formaliter. *Tertia.* Si praecise respiciamus ad conceptum vniuersalem inadaequatum, quem de persona diuina, relatione & origine formamus, sic secundum nostrum modum concipiendi personae diuinae non constituuntur per relationes & origines formaliter: sed oportet, ut concipiatur relatio quatenus est diuina & subsistens. *Quarta* & vltima assertio est. Si respiciamus ad conceptum communem, quo ipsi communis relationes & origines creatas, & relationes, & origines diuinas, itemque personam creatam & personam diuinam, sic quidem per-

sonae diuinae ad nostrum concipiendi modum constituantur per relationes & origines: non quatenus relationes & origines formaliter sunt, sed quatenus proprietates quaedam sunt subsistentes.

Vasq. disput. 158. cap. 5. affirmat personas sola relatione posse constitui & distingui. Disput. vero 159. cap. 1. dicit quatuor. *Primum* est. Constitutio personarum per proprietates est solum per rationem. *Secundum* Si personae conceptu distincto & expresse concipiantur a nobis, recte intelliguntur relatiuis proprietatibus sub expressa & formali ratione relationis constitui, excepta persona patris. *Tertium.* Concipi potest persona patris antequam intelligatur actu generare: non quidem sub conceptu patris: id enim repugnat, quia paternitas fundatur super generatione: sed sub conceptu innascibilis & fecundi ad producendum. *Quartum.* Nihil obstat quo minus persona patris apprehendatur constituta, priusquam generet, ex essentia & proprietate illa seu notione innascibilis & fecundi ad producendum.

Capr. in 1. dist. 26. q. 1. dicit quinque. *Primum.* Personae diuinae non distinguuntur abinuicem, nec constituuntur in esse personali per aliquod absolutum, nec per origines per se primo, sed per relationes. *Secundum.* Relatio realis, ex hoc quod est relatio, distinguit realiter, & constituit in esse relatiuo. *Tertium.* Relatio realis in quantum huiusmodi non distinguit sua extrema in esse suppositi, nec constituit ea in esse suppositi aut personae. *Quartum.* Relatio, in quantum est diuina essentia, habet, ut illa quae distinguit relatiue distinguat tanquam duo supposita, & ut illud quod constituit sit suppositum naturae rationalis, & consequenter sit persona, adeo ut distinctio & constitutio conueniat relationi reali in quantum relatio realis: sed quod illud distinctum per relationem sit subsistens vel suppositum aut persona, hoc facit relatio, in quantum est diuina natura subsistens & intellectiua: & in quantum etiam talis relatio est incommunicabilis. *Vltimum.* Relatio subsistens, constituit suppositum, ut est quaedam forma incommunicabilis multis suppositis, quasi gerens vicem omnium principiorum indiuiduantium. Eandem sententiam sequitur Sylu. addens rationis constituere personam, prout absolute concipitur, id est in ordine ad suppositum. Iauell. hanc sententiam magis rationabilem esse pronunciat dicens a Cai. non fuisse perceptam, quamuis modum dicendi Cai. ut probabiliorrem tueatur.

Ferrar. 4. cont. gent. cap. 26. post medium dicit quatuor. *Primum.* Personae diuinae a parte rei sunt idem quod ipsae relationes, & non constituuntur per ipsas, sed ex parte modi significandi intelliguntur constitui. *Secundum.* Relationi conuenit constituere rem subsistentem, non ex aliqua sua propria ratione, qua distinguitur ab essentia, sed ex ratione essentiae cui identificatur, & ex qua ipsa etiam habet ut subsistat. Constituire vero rem incommunicabilem, & relatiue distinctam conuenit relationi ex sua propria ratione, qua distinguitur ab essentia. *Tertium.* Pater in illo priori quo concipitur a nobis ut praecedens generationem, & constitutus in esse hypostatico, non concipitur ut aliquod relatiuum, & ut positue distinctus a filio, sed intelligitur sub ratione absoluta. *Quartum.* Paternitas cum sit forma incommunicabilis, & relatio, si consideretur ut relatio, id est, ut dicens ordi-

nem ad filium, distinguit patrem à filio relatiuè, non tamen constituit ipsum in esse hypostatico subsistenti. Si autem consideretur sub ratione formæ incommunicabilis gerentis vicem omnium principiorum indiuiduantium in rebus creatis, sic constituit hypostaticè, sed non distinguit à filio relatiuè.

Torres dicit sex. *Primum*. Personæ quo ad se non constituuntur per relationes, sed quo ad nos, quatenus concipimus relationes in abstracto, & personas in concreto. *Secundum*. Relationes quatenus relationes, & vt referunt vnam personam ad alteram, non constituunt personas. *Tertium*. Personæ constituuntur per relationes, vt sunt earum formæ & proprietates. *Quartum*. Dicitur potest cum Capreolo personas diuinas constitui per relationes, non vt concipiuntur per notitias relatiuas, sed absolutas. *Quintum*. Dicitur potest personas diuinas non constitui per relationes vt relationes sunt, neque vt absoluta notitia concipiuntur, sed abstrahendo à modo absoluto & relatiuo; quandoquidem personæ diuinæ constituuntur per relationes, vt sunt formæ aut proprietates aut rationes personarum: forma autem, proprietas & ratio, nec sunt absoluta, nec relatiua, sed communia vtriusque. *Sextum*. Melius dicendum est diuinas personas constitui per relationes formaliter, & in quantum diuinæ relationes sunt, quatenus scilicet nomen relationis non significat actum referendi, sed essentiam relationis. In alijs sequitur Capreol.

Ban. supra ar. 2. dicit quinque. *Primum*. Diuinæ personæ neque distinguuntur, neque constituuntur proprietatibus absolutis. *Secundum*. Diuinæ personæ non distinguuntur seipsis, sed proprietatibus personalibus distinguuntur & constituuntur. *Tertium*. Diuinæ personæ primò & per se nec constituuntur, nec distinguuntur per origines. *Quartum*. Personæ diuinæ distinguuntur per origines secundariò, & per ordinem ad nostram cognitionem. *Quintum*. Sententia eorum, qui dicunt proprietates constituere personas, vt abstrahunt à relatiuo & absoluto, est error vel errori proxima. In hoc autem articulo statuit quinque conclusiones. *Prima est*. Relatio diuina, verbi gratia paternitas, secundum quod dicit in, personam patris constituit, qua ratione persona est in se subsistens. Eadem autem relatio prout dicit ad, constituit eadem personam, prout persona est incommunicabilis. *Secunda*. Relatio diuina in quantum dicit in, non distinguit vnam personam diuinam ab alia, distinguit autem in quantum dicit ad. *Tertia concl.* Proprietates constitutivæ personarum vt sic non concipiuntur à nobis conceptu relatiuo, sed absoluto, id est non vt expressè cognita, vt relatio est, sed per modum formæ relatiuæ indifferenter se habetis ad hoc vt actualiter referatur. *Quarta*. Relatio diuina, prout est relatio concepta, non intelligitur, vt distinguit formaliter vnam personam ab alia. *Quinta concl.* Probabilis sententia est, quod relatio diuina non constituit personam quatenus subsistens est in ratione relationis, & prout ratione distinguitur ab essentia, sed quatenus identificatur cum diuina essentia.

Zumell. dicit decem. *Primum*. Sententia Ferrar. & Capr. dicentium relationem absolute conceptam, i. vt forma quædam est per se subsistens incommunicabilis præcisò ordine ad terminum constituere personam, videtur falsa & difficilis valde. *Secundum*. Illa sententia, quæ docet diuinas personas constitui relationibus, vt dicunt esse in, non autem vt dicunt esse ad, non

videtur mihi satis probabilis. *Tertium*. Sententia Caiet. asserentis personas diuinas constitui relationibus formaliter, si tamen relationes accipiantur vt conceptæ, non vt exercitæ, non est improbabilis: sed tamen non satisfacit, neque plenè dissoluit difficultatem huius questionis per distinctionem ab eo traditam. *Quartum*. Diuinæ personæ constituuntur per relationes, vt relationes sunt, id est, vt exercent munus constituendi relatiuum, & referendi ad terminum. *Quintum*. Personæ diuinæ constituuntur relationibus sub vna & eadem ratione formali relatiua. *Sextum*. Relationes, vt dicunt actum referendi, constituunt personas, prout sunt à parte rei, quomodocumque à nobis concipiatur ipsa relatio. *Septimum*. Si diuinæ personæ concipiuntur distinctè & formaliter secundum proprias rationes suarum personalitatum, non possunt concipi vt constitutæ, quin simul concipiuntur vt relatæ: atque ita non præconciuntur suis terminis, nec originibus. *Octauum*. Prima persona potest à nobis concipi vt constituta prius, quam vt producens vel generas: ac proinde eius personalitas potest aliquo modo præintelligi origini, non tamen propriè & distinctè formaliter secundum propriam rationem suæ personalitatis, sed tantum nominaliter sub ratione diuinæ personæ: quæ licet in re sit relatiua, non tamen concipitur relatiuè. *Nonum*. Secundum hunc modum constitutionis diuinæ personæ præintelligimus personam constitutam origini, & constitutum rationem habet proprietatis indifferētis ad absolutum & relatiuum. *Vltimum*. Persona constituta præconcepta origine tantum concipitur sub conceptu primæ personæ, habentis aliquid in quo distinguitur à secunda & tertia: quod magis explicatur per negationem, quam per positium: vt quod sit persona de se subsistens, id est improducta & secunda ad producendum.

Quidam Hieron. de la Rua in sua controuer. 1. Scholastica reiecit & pluribus argumentis impugnatis sententijs Capr. Ferrar. Caiet. & aliorum, suam tandem proferens sententiam tria dicit. *Primum*. Ad & existere intrinsecè includitur in relatione diuina, & in subsistentia diuina: solum autem differunt in diuinis relatio & subsistentia, quod subsistentia magis exprimit existere, quam esse, sed ad, & relatio diuina magis exprimit ad, quam existere. *Secundum*. Personæ diuinæ constituuntur relationibus in quantum relationes sunt reduplicatiuè, vt magis expriment existere, quam ad: distinguuntur autem eisdem relationibus, prout magis expriment ad, quam existere. *Tertium*. Personæ diuinæ, origines & relationes simul sunt, ita vt nulla sit ibi prioritas, neque secundum naturam, neque secundum intellectum.

Caiet. in a. 2. duo dicit. *Primum*. Persona diuina non constituitur proprietate absoluta incommunicabili. *Secundum*. Relatio constituit personam, in quantum est ipsa persona, prout dictio illa, in quantum, non tenetur reduplicatiuè, sed specificatiuè. In articulo verò tertio docet paternitatem ponendo se constituere patrem, quia ipsa est pater: ita vt dictio, in quantum, accipiat reduplicatiuè, prout scilicet reduplicat modum constituendi in simplicibus. In hoc autem articulo dicit septem. *Primum*. Relationes personales infra latitudinem relatiuam constituunt personas. *Secundum*. Relationes constituunt personas, in quantum sunt essentia diuina, id est, habent ab essentia diuina radicaliter, vt constituat personas. *Tertium*. Relatio vt diuina formaliter

con-

sonas. *Tertium*. Relatio vt diuina formaliter A constituit personam, ita vt dictio *diuina* exprimat conditionem formalem constituentis in comuni. *Quartum*. Relatio vt subsistens constituit personam, ita vt dictio *subsistens* exprimat conditionem constituentis in speciali. *Quintum*. Relatio constituit personam, in quantum est ipsa persona, prout dictio *in quantum* specificat modum constituendi in simplicibus. *Sextum*. Relatio, sub expressa ratione relationis vt concepta, præcedit generationem: & constituit vel distinguit hypostasim, vt exercet actum hypostatice formæ. *Septimum*. Relatio vt exercita consequitur actum generationis, & distinguit personam, non in esse hypostatico, sed in esse relatiue exercito.

Suar. lib. 7. c. 7. reiecta sententia Capr. Ferrar. & Cai. duo dicit. *Primum*. Relatio diuina constituit personam sub ratione relationis. *Secundum*. Quando aliqua persona diuina concipitur à nobis non vt relata ad aliam, non concipitur proprio & distincto conceptu, nec secundum expressam ac formalem constitutionem suam, sed conceptu confuso addita aliqua negatione vel connotatione: vt cum concipio patrem sub ratione primæ personæ: sicque præintelligi potest persona constituta antequam relata, quod non obstat, quo minus per se ac propriè, per relationem vt relatio est constituatur; quod etiã existimat voluisse significare D. Th. cum dicit relationem vt formam hypostaticam constituere personam. Quam sententiam clariù expresse rat Zumel. super hoc. a. disp. 2.

Partitio controuersie.

QUATUOR sunt huius controuersie partes præcipue. *PRIMA* est, an persona diuina constituantur per aliquod absolutum? *SECUNDA*, an constituantur seipsis? *TERTIA*, an constituantur per origines, prout à relationibus distinguuntur? *QUARTA*, an constituantur relationibus sub expressa ratione relationis, an sub aliqua ratione, vel modo absoluto? Et hæc tot habet partes, quot ab opinantibus excogitati sunt in relatione diuina modi constituendi.

Resolutio prima pars est, Diuina personæ non constituitur in dicendo loca Doctorum, qui partem hanc diligenter examinauerunt.

INITIUM itaq; sumendo à 1. parte propositionis controuersie, an. s. diuina personæ constituantur per aliquod absolutum, tria breuissimè dicimus. *Primum*. Sententiam Linconiensis, & Ioan. de Ripa, quæ non displicuit Scoto, nimirum diuinas personas per absolutas quasdam proprietates constitui atque distingui, non solum esse temerariam sed esse errorem in fide, præsertim quatenus affirmat personas per absoluta distingui; quidquid sit de eadē sententia, quatenus affirmat per easdē proprietates personas constitui. Probatur hoc dictum ex illis omnibus diuinarum litterarum locis, & sacrorum Conciliorum definitionibus, ac SS. Patrum dictis, quæ hoc loco plurima congerunt recentiores; additis etiam efficacibus non minus pondere, quàm numero Theologicis argumentis.

Secundum est. Questionem hanc vberrimè fuisse tractatā, & optimè definitam à Turriano super art. 2. in 2. parte comment. ar. 7. & melius ibidem à Ban. dubio 1. & plenius à Zumel. disput. 1. ad eandem a. & Mol. ibidem disp. 2. & Suar. lib. 3. de Trinit. cap. 5. & Rada controu. 23. a. 2. Breuius eam attingunt Vasq. super eodem a. disput. 168. cap. 3. & ibidem Val. Argumenta quæ producit Scotus pro illa sententia refert & soluit Capr. in dicta 26. dist. q. 1. ex quibus plura proponunt & solunt hic Zumel. & Mol. Videndus est etiam Cai. in dicto 4.

Postremò dicimus opinionem illam siuè magis errorem efficaciter ex eo principio confutari, quòd impossibile sit vnum absolutum, quale est essentia, esse idem realiter cum tribus absolutis realiter distinctis. Cuius oppositum affirmat Val. negans prædictum principium: cuius falsitatem ait se demonstrasse superius: q. 32. a. 2. sed illud esse firmum probauimus in præcedentibus.

DE SECUNDA verd controuersia parte, qua quaeritur, an seipsis diuina persona constituantur? paulò maior est difficultas: quam & sententiarum diuersitas, & scribentium pro eadem sententia varietas, & rei subtilitas simul copulata pepererunt. Affirmat enim Rada diuinas personas, non solo nostro modo concipiendi siuè ratione constitui, atque distingui proprietatibus, sed etiam secundum illud esse quod habent à parte rei; arbitratur enim cum Scoto distingui proprietatem à persona ex natura rei. Alij proximè ad hanc sententiam accedentes constitutionem hanc arbitrantur esse realem, nec tamen actuaalem constituentis & constituti distinctionem esse necessariam existimant, sed virtuale illam distinctionem sufficere, quam statuit S. Tho. inter essentiam tribus communem, & quamlibet proprietatem personalem: supposita vtriusque vera, reali ac propria existentia in ipsa persona constituta.

Alij folius rationis siuè modi concipiendi, & significandi constitutionem esse pronunciant. Cuius sententiæ videtur esse D. Tho. in 1. dist. 26. q. 2. a. 1. ad 5. quem sequuntur omnes eius discipuli, & præsertim Cai. a. 2. & Ferrar. in 4. cont. gent. c. 26. & post eos Torres, Ban. Zumel. & Vasq.

Alij nouam profitentes se in hac re proferre sententiam, in duas vltimas incidunt manifestè, vt Suar. in dicto 3. cap. lib. 7.

VT IGITUR in hac perplexa difficultate fiat perspicua veritas, & ad subsequentes etiam controuersie partes aditus pateat, proferendæ sunt, & explicandæ radices quædam, quas indicat D. S. & subtiliter aperit Cai. in hoc & duobus articulis præcedentibus.

ET PRIMO considerandum est ad diuinam personam constitutionem quatuor concurrere. *Primum* est ratio constituendi: *secundum* est radix: *tertium* est conditio formalis in communi, aut in speciali: *postremum* est modus.

Ratio constituendi est relatio: radix est essentia: conditio formalis in communi est esse diuinum: conditio formalis in speciali est subsistentia: modus constituendi est esse ipsam personam.

Relationem esse rationem formalem constituendi quatenus relatio formaliter est, ostenditur inferius in postrema parte controuersie: Ratio constituendi est relatio.

Essentiam autem esse radicem in diuina persona constituenda significauit A. D. de pot. q. 8. ar. 3. ad 7. dicens relationes constituere personas in quantum sunt essentia diuina. Quam propositionem ait Cai. intelligendam esse non formaliter, sed radicaliter; quia scilicet relationes non ea ratione, aut modo formaliter constituunt personas in diuinis, quia formaliter sint essentia: non enim est formalis prædicatio hæc, persona est essentia, sed identica: sed quoniam ex hac identitate, tanquam ex radice provenit, vt relationes in Deo sint formaliter subsistentes, sicut & ipsa essentia per se primò subsistit, ideo quod relatio constituat personam, de cuius ratione formali est subsistentia, dicitur habere.

Val dictum reijctur.

Propositio variis dictis di modis de secunda parte controuersie, enumerantur quatuor ad personam constitutionem necessaria: ex quibus duo declarantur, scilicet ratio, & conditio formalis, tam in communi, quàm in speciali.

Quatuor in constitutione ne personæ.

Ratio constituendi est relatio. Radix constituendi est essentia.

habere radicaliter ab essentia. Itaque sicut relatio diuina seipsa realiter & formaliter est subsistens (est enim res relatiua, non simpliciter siue præcisè, sed hypostatica) sic seipsa formaliter, & non ratione essentiae, aut alicuius absoluti, formaliter personam constituit: quamuis id habeat radicaliter ab essentia, vt explicat S. D. de potentia q. 9. a. 5. ad 12.

Conditio
formalis
constituendi
in communi
est esse diuini.

Esse verò diuinum, quod significatur, cum dicitur relatio diuina, conditio formalis est in communi, quæ necessariò requiritur, vt relationi conueniat actus constituendi personam: Relatio namque etiam realis solitariè, siue præcisè sumpta secundum solam rationem relationis etiam realis, neque diuina est, neque subsistens, sed inhaerens tantum & assitens; sed quatenus ad increatum & supremum ordinem eleuatur, diuina est, non solum radicaliter; quia scilicet eadem est essentia diuinæ, sed etiam seipsa formaliter, ac proinde formaliter subsistens. Omne namque diuinum est per se & formaliter subsistens; cum nulla diuina res imperfectionem admittat inhaerentiae. Quamuis autem omne diuinum essentialiter sit subsistens, aliquid tamen exprimitur speciale nomine subsistentis, quod non significatur nomine diuini.

Conditio
formalis in
speciali est
esse subsistens.

Nam diuinum vt sic rem tantum significat ordinis supremi & increati: at subsistens talem exprimit in ea rem modum essendi, cui repugnat inhaerentia, & ratio partis. Et ideo bene dixit Cai. dictionem illam diuinam, significare conditionem formalem in communi, illam autem scilicet subsistens eandem significare conditionem in speciali. Ex quo patet sensus dictorum S. Tho. tam in 1. dist. 26. a. 2. ad 1. vbi dixit relationem in quantum diuina est distinguere hypostasim, quam in 2. a. huius q. ad 4. vbi dixit relationem, si sit subsistens, secundum ferre distinctionem suppositalem: his enim loquendi modis prædictas voluit exprimere conditiones relationi ad hypostasim constituendam necessarias: tamen etiam verum sit relationem, puta paternitatem, illis etiam adiectis conditionibus personae constituendae non sufficere, nisi supposita aut subintellecta paternitatis incommunicabilitate, & primitate, vt conditionibus maxime necessarijs ad personam patris constituendam: Incommunicabilitas enim ad intrinsecam rationem pertinet hypostaticae formae, prout à natura distinguitur. Primitas autem ob eam causam in hypostatica forma requiritur, quod omne substantiale constituens præuenit vniuersa, quæ rei constitutæ superueniunt, aut superuenire intelliguntur. Quamobrem, licet spiratio soli conueniret personae patris, vt eius proprietates incommunicabiles, non tamen constitueret personam patris; quia prima non est, sed aliam præexigit modo nostro intelligendi priorem, scilicet paternitatem. Ex dictis sequitur veram esse in bono sensu, sententiam Capr. Sylu. & Ferrar. dicentium relationes diuinas, prout absolute concipiuntur, siue sub ratione absoluta constituere personas, si dictio vt specificet conditionem ad constituendum necessariam secundum modum nostrum intelligendi. Cum enim diuinæ relationes constituent, vt diuinæ & subsistentes, & vt formae hypostaticae, quæ vt sic nullum dicunt ad terminum respectum, sed concipiuntur in ordine ad hypostasim constitutam, rectè dicitur relationes diuinas vt absolute conceptas constituere personas, quatenus dictio vt denotat conditionem, siue modum à

Explicatur
& approba-
tur sententia
Capr. Ferrar.
varij, &
Syluestri.

nobis intellectum, & in re fundatum: quamuis ratio constituendi sit formaliter relatiua. Et hoc voluit significare Turrianus, cum dixit relationes diuinas constituere personas, vt abstractunt ab absoluto & relatiuo: Nam subsistentia in diuinis abstrahit ab absoluta & relatiua; Et similiter forma hypostatica non exprimit magis relatiuum quàm absolutum; dixit tamen Capr. & alij relationem vt absolute concipitur constituere personam fumendo dictionem absolute magis negatiue, quàm positiue, id est, vt negat conceptum relatiuum explicitum: vel quia secundum modum nostrum intelligendi rebus creatis conformem modus ille non est relatiuus, sed absolutus. Sed de hoc differemus vberius in postrema parte controuersiae.

Iam verò de quarto, quod diximus ad hypostasim constituendam requiri, differendum est, hic autem est modus in articulo 2. ab A. nostro D. ea dicendi forma significatus, videlicet, proprietates distinguunt, vel constituunt hypostasim, vel personas in quantum sunt ipsae personae subsistentes: si autem paternitas est pater, & filiationis est filius, eo quod in diuinis non differunt abstractum, & concretum: quæ verba subtiliter explicat Cai. locis supra notatis: cuius expositio, si latius fuerit explanata, lucem afferet non exiguam ad propositae difficultatis definitionem inuestigandam. Distinguendum est autem in primis cum D. Tho. in 1. dist. 26. q. 2. a. 1. ad 5. & Caiet. sup. a. 2. circa respon. ad primum, de personis diuinis nos dupliciter loqui posse, vno modo secundum se, alio modo prout à nobis concipiuntur & significantur. Si primo modo considerentur, dicendum est diuinis personas seipsas distinguere, vt affirmarunt Præpositius & Arimin. Ratio vero est; quoniam à parte rei idem omnino est realiter & formaliter paternitas & pater, sicut deitas & Deus; siue sermo sit de paternitate, vt dicit ad reale, siue vt includens etiam existentiam, quæ idem est quod essentia & substantia, quæ in relatione diuina succedit loco in, siue inhaerentiae, quæ conuenit relationi creatæ: Hac enim omnia secundum se sunt vna res sub vna ratione formali simplicissima: ac proinde nulla ibi est differentia, siue distinctio constituentis & constituti, quæ tamen iuxta modum nostrum intelligendi omnino necessaria est, vt vnum officio fungatur constituentis, & aliud constituti. Si verò de personis diuinis loquamur, prout à nobis intelliguntur & significantur, sic, vt antè diximus, proprietatibus siue relationibus constituentur & distinguuntur, à quibus non differunt nisi modo nostro concipiendi & significandi; sicut Deus & deitas, vt affirmat S. D. in 1. in d. respon. ad 5. Quemadmodum ergo Deus, vt ibidem ait S. D. deitate constituitur; ita pater paternitate, & filius filiatione. Quomodo verò fiat hæc constitutio, docuit S. Tho. in ar. 2. dicens relationes, vel proprietates distinguere & constituere hypostasim, vel personas in quantum sunt ipsae personae subsistentes, eo quod in diuinis non differunt abstractum & concretum.

Relationem
constituere
personam,
quatenus
est ipsa per-
sona, & pro-
ut h. bet ma-
dam forme
totius.

Ad cuius euidentiam aduerte particulam illam, in quantum sunt ipsae personae, denotare conditionem, & modum quo constituuntur diuinæ personae. Differt enim proprietates, siue relatio ab origine, quod relatio ex sua ratione formali inest rei, cuius est relatio; origo verò non inest, sed ex sua ratione formali via est à re, vel ad rem. In diuinis autem nihil est vt accidens in subiecto, sed quidquid in rebus creatis ha-

bet

bet esse accidentale, in Deum translatus habet esse substantiale, & idem est quod substantia siue essentia Dei. Cum itaque ratio ex sua ratione formali insit ei, cuius est relatio, consequens est relationem diuinam ex sua ratione formali habere identitatem substantialem cum eo, cuius est relatio, scilicet cum persona, ut paternitas cum persona patris: in quo differt ab origine, puta generatio, quae significatur ut via. Cuiusmodi ait S. Th. relationes constituere personas, in quantum sunt ipsae personae, dictio illa *in quantum* non tenetur reduplicatiue; alioquin omne, quod idem est personae, esset eius constitutum; sed accipitur specificatiue, prout scilicet determinat siue specificat conditionem ad constituendum necessariam, quae relationi congruit, non autem origini. Sicut cum dicitur homo crispus, in quantum est capillatus, dictio illa *in quantum* est specificatiua conditionis, siue partis, secundum quam homini conuenit esse crispum, non autem reduplicat rationem propriam, siue causam crispitudinis; sic enim oportet omnes homines esse crispus, cum sint omnes homines capillati. Conuenit ergo relationi diuinae personam constituere, *in quantum est ipsa persona*, id est, quatenus habet hanc conditionem, ut ex sua ratione formali sit in persona, non ut accidet in subiecto; aut pars in toto, sed ut idem quod ipsa persona. Quam conditionem non habet origo: non quia sit accidens, aut pars, sed quia ratione habet viam ab alio, vel in aliud tendentis; & ideo non significatur ut aliquid intrinsecum personae, sicut relatio; & consequenter eadem illa particula *in quantum sunt ipsae personae*, dicitur denotare modum constituendi simplicibus proprium, quatenus contra composita distinguuntur. Ut enim aduertunt recte Cai. in 3. a. huius q. & Ferrar. in 4. con. gen. cap. 26. hoc interest inter constitutiva compositorum, & constitutiva simplicium, quod illa constitunt veluti partes formales, vel essentiales, aut integrales ipsius constituti; sicut ex anima, & corpore constituitur homo; hac vero scilicet constitutiva simplicium, ut forma totius, quae sit idem quod ipsum totum, constituunt ipsum simplex, ut deitas Deum, & Gabrielitas Gabrielem: in quo modo constituendi non oportet constituens distinguere realiter, aut ex natura rei ab ipso constituto, sed sufficit distinctio rationis cum fundamento in re virtualiter, & eminenter praehabente seclusis imperfectionibus, quaequid ad veram constitutionem requiritur ex parte constituentis & constituti. Quod insinuat S. D. per ea verba, *eo quod in diuinis non differunt abstractum & concretum*: quasi diceret, in diuinis vere & realiter est abstractum, id est forma simplex significata, ut forma totius & concretum, id est res simplex subsistens, quae significatur ut totum, & vnum idem est ex sua ratione realiter alteri, virtualiter tantum ab eo distinctum. Igitur abstractum, i. simplex, constituit ipsum concretum, i. simplex subsistens, quatenus est ipsum simplex.

Quem etiam sensum breuiter attingit Cai. dicens D. Tho. ea loquendi forma nihil aliud intendere, nisi constitutum ponendo se constituere, idem enim est constituens constituere, in quantum est ipsum constitutum, quod ponendo se constituere, quia dictio illa *se* significat ipsum constitutum. Sicut autem dictio illa *in quantum* specificatiue sumitur, cum determinat conditionem ad constituendum necessariam relationi, prout ab origine distinguitur: ita reduplicati-

ue sumitur, cum designat modum constituendi simplicibus proprium, ut a compositis distinguatur. Ratio namque propria in simplicibus ut sic constituendi est, quia constituens est ipsum constitutum: alioquin constitutum non esset simplex, si distinctionem haberet constituentis & constituti. Sic. n. vere compositum esset ex formali, siue actuali, & materiali, siue potestiali. Sicut ergo deitas admodum formae totius Deum constituit, prout idem est, quod ipse Deus: ita paternitas ad instar formae totius patrem constituit, prout est idem, quod ipse pater.

Quare non est audiendus Mol. qui supra a. 2. *Rescindit sententiam Molin. & Suarez.* negat paternitatem constituere personam patris ad modum formae totius; & ait personam constitui ex essentia & relatione siue proprietate quatenus proprietas non includit essentiam, nec ab ea includitur, sed est ab ea praecisa, & quatenus utrumque se habet ad modum partis: & esse maiorem distinctionem inter personam constitutam & proprietatem constituentem, quam inter Deum & deitatem quoniam inter Deum & deitatem est sola distinctio rationis ratiocinantis: sed maiorem oportet esse inter paternitatem & patrem: quia paternitas rationem habet partis, pater vero totius. In quam sententiam descendit Suar. in dicto 3. cap. li. 7. dicens tamen non esse necessarium, ut essentia diuina omnino excludatur a relationibus, sed satis esse ut per conceptum relationis non exprimitur, siue non expresse concipiatur. Ait ergo constitutio nem hanc diuinam personae esse proportionalem illi, quam in creaturis intelligimus ex natura & suppositualitate: nec recte dici proprietatem constituere personam ut forma est totius; quia non constituit essentialiter, sed tantum personaliter, adeo ut constitutio diuinam personae ex parte proprietatis sit tantum ad incommunicabiliter subsistendum in diuina natura, ac proinde oportere, ut in hac constitutione includatur natura ut alterum constitutionis extremum.

Sed quamquam verum sit diuinam personam constare ex essentia & proprietate, ut affirmat Ioan. Theologus in Concilio Flor. sess. 19. Neque negandum sit diuinam personam secundum modum nostrum intelligendi constitui ex natura & proprietate, eo modo proportionaliter quo suppositum in creatis constituitur ex natura & suppositualitate: recte tamen & vere concipitur etiam diuinam personam constitutio, puta patris per paternitatem, ut forma totius; Paternitas enim in integro sui conceptu respectum includit & naturam, sicut & ipse pater, ut supra late monstrauimus q. 28. a. 2. contr. 1. Nec verum est deitatem & Deum, & similiter paternitatem ut formam totius, & patrem sola ratione ratiocinantem differre: deitas enim naturam praecise significat, Deus autem significat naturam ut in habente, & consequenter ut subsistentem: similiter paternitas ut forma totius relationem diuinam formaliter significat intrinsece includentem diuinitatem: Pater vero eadem significat ut in habente. Constat autem hac non sola ratione ratiocinante differre, sed habere solidum in re diuina simpliciter infinita fundamentum, atque ideo distinguere ratione ratiocinata; quamuis a parte rei sint vnum realiter & formaliter. Quare falsum est etiam paternitatem constituere tantum personaliter, & non essentialiter; paternitas enim ut relatio diuina est & subsistens patrem ut personam diuinam constituit

sub.

substantem: & ut incommunicabilis eam constituit incommunicabilem; sicut etiam eadem paternitas ut est deitas patrem Deum constituit; ut verò paternitas est, eundem constituit ut pater est, adeò ut nihil sit in constituto, siue illud sit essentiale & comune, siue sit personale & proprium, quod non habeat à constituyente sic concepto (ut aduertit Capr.) & post eum Iuellus, immò & Caiet. cum ait relationem diuinam puta paternitatem seipsa formaliter esse diuinam, & substantificat naturam, ac substantentem, atque ideò personam diuinam substantentem constituere.

Consonat autem hic constitutionis modus diuinæ rei longè melius, quàm illa constitutio per modum partis, primò quia diuinæ simplicitati maximè congruit, ratione cuius in Deo idem est abstractum & concretum, siue quò est, & quod est; contra verò Deo repugnat ratione eiusdem simplicitatis omnis ratio partis & totius ex partibus constituti; quod enim partibus constat secundum rem, aut secundum modum compositum verè est, aut modum habet compositi; quorum primum Deo manifestè repugnat, secundum autem de illius celsitudine satis ineptè cogitatur, quamuis omnis ea imperfectio, quæ ad nostrum solum modum pertinet intelligendi, si Deo non cogitetur inesse, diuinæ non sit abscondita maiestati: qualem etiam existimo esse modum illum constitutionis ad modum partium. Quod autem intendimus, est longè nobiliorem ac diuinæ simplicitati magis congruentem esse modum hunc constituendi ad modum formæ totius, quàm illum ad modum formæ partis: in quo videtur etiam altera pars, nimirum essentia, ut potentialis respectu proprietatis intelligi. Quod quamuis ad nostrum concipiendi modum spectare videatur, vilem tamen ac diuinam minimè dignam maiestatem, à qua longè abest potentialitas & materia, seipsam vel primo aspectu hæc cogitatio videtur ostendere.

Solumur
ex prædictis
plures ques-
tiones, tam
de re, quàm
de modo lo-
quendi, cir-
ca constitu-
tionem perso-
narum.

v. qu. sol.

Ex dictis facile est pluribus hic moueri consuetis questionibus satisfacere. PRIMA est: An relationes diuinæ personas constituunt & distinguunt, ut sola ratione differunt à personis & ab essentia? SECUNDA: qualis sit hæc constitutio, an scilicet sit realis? TERTIA est: An solum dici congrue possit personam relatione constitui, & eadem distinguui, an verò liceat etiam absolute dicere personam seipsa distinguui.

AD PRIMAM enim dicendum est primò relationem diuinam constituere personam, ut est eadem realiter & formaliter à parte rei cum ipsa persona, quatenus dictio ut reduplicat modum proprium constituendi in simplicibus, ut ante diximus. Secundò dicendum est relationem diuinam constituere personam, prout est eadem essentia realiter & formaliter à parte rei, quatenus dictio ut specificat radicem, ex qua vim habet relatio constituendi personam. Tertiò dicendum est, relationem constituere personam, ut ratione ratiocinata distinguitur ab essentia, & ab ipsa persona constituta, quatenus dictio ut denotat siue specificat conditionem ex parte nostri, quæ est talis modus concipiendi, quo scilicet essentiam & relationem, & similiter personam & relationem concipimus ut distincta. Quartò dicendum est relationem constituere personam, ut à parte rei distinguitur virtualiter à persona, & ab essentia, quæ distinctio fundamentum habet in eminentia rei, quæ cum una sit & simplicissima, præhabet in

A se eminentissimè quicquid simplicitatis, substantiæ & perfectionis est in constituyente & constituto, absque ulla imperfectione; atque ideò potest diuersas nostras conceptiones terminare, & diuersas propositiones verificare, ut patet ex dictis in q. 28. a. 2. contr. 1. Quintò dicendum est in hac propositione, relatio constituit personam, duo significari, vnum ex modo concipiendi & enunciandi, & hæc est distinctio rationis, inter constituens & constitutum; & hæc nihil facit ad hoc, ut verè absolute relatio personam constituat; aliud est quod ipsius propositionis verbis importatur, & hoc non est nisi formalis positio personæ: quæ formalis positio formaliter fit per relationem diuinam, quatenus seipsam formaliter ponit: nam, cum relatio diuina, puta paternitas, sit formaliter non solum relatio, sed etiam diuina, & subsistens incommunicabiliter in ipsa natura diuina, hoc ipso, quod seipsam formaliter ponit, verè dicitur personam ponere: sicut animal rationale, hoc ipso, quod seipsum formaliter ponit, verè & formaliter ponit hominem: & deitas seipsam ponendo Deum ponit: quem modum constituendi sæpè diximus cum Caiet. proprium esse simplicibus. Sicut ergo relatio diuina, puta paternitas, verè & realiter seipsam ponit, non effectiue sed formaliter; quia seipsa formaliter est paternitas diuina: ita verè & realiter, non effectiue, neque ut forma partis à constituto distincta, sed formaliter ponit ac proinde constituit modo simplicibus proprio personam patris. Non est igitur actualis aliqua distinctio querenda inter constituens & constitutum, aut inter partes aliquas ad idem constituendum confluentes, sed potius identitas, non solum realis, sed etiam formalis à parte rei: quamuis necessaria sit in re distinctio virtualis, ut excellenter hoc munus exerceat, & ut à nobis verè concipi & enunciari possit illa una & eadem res ad modum duarum, quarum sit una constituens & altera constituta. Quamobrem dici non incongrue posset constitutionem hanc esse realem virtualiter: quia non minus propria & vera est hæc constitutio, quàm si constituens & constitutum essent actualiter, vel etiam realiter distincta: est tamen ut dicemus alia ratione hæc constitutio realis formaliter. Fallitur autem omnium ferè recentiorum imaginatio, quia constitutionem hanc ad modum rerum compositarum considerant, existimantes constitutionem omnem vnus esse rationis, cum tamen iuxta rerum diuersitatem sit etiam earum diuersa constitutio: Composita namque ex hoc ipso, quod talis natura sunt, quæ pluribus constat, per hoc constitui necesse est, quod una entitas siue realitas adiungatur alteri, sicut materiæ adiungitur forma, ut corpori anima. Simplicia verò hoc ipso, quod talis natura sunt, quæ partium est expers, non alio possunt modo constitui, quàm sui cuiusque positione, ut ante diximus.

Hæc constitutio est realis virtualiter.

ET EX HIS patet solutio secunda q. qualis scilicet sit hæc constitutio, an scilicet sit realis, an rationis: est enim realis formaliter à parte rei, ut verò à nobis concipitur ad modum constitutionis rerum compositarum, est rationis ratiocinata, quæ fundamentum habet in re, & potest dici realis virtualiter ex parte rei sic obiectæ.

2. quest. sol.

AD TERTIAM verò quest. dico magnam esse differentiam inter has duas propositiones: Personæ diuinæ distinguuntur, & constituuntur seipsis; & personæ diuinæ distinguuntur, & constituuntur.

3. quest. sol.

ENT

tur seipsis à parte rei. Nam prima simpliciter A non est asserenda, quoniam, vt aduertunt recentiores ad veritatem propositionum intelligendam consideranda nobis est non sola res significata, sed modus etiam significandi per voces à modo nostro concipiendi proueniens; vt autem à nobis concipiuntur diuinæ personæ, proprietatibus constituuntur & distinguuntur, non autem seipsis. Quod etiam aperte docent patres & Concilia ab expositoribus relata, quando diffiniunt personas proprietatibus distingui aut figurari, vel constare ex essentia & proprietate: cuius propositionis falsitas adhuc erit apertior, si fiat sensus, personas esse primò diuersas & se totis distingui; nam fide certum est eas in vno aliquo communi conuenire, quod est essentia. Secunda verò propositio, vt ostendimus, est verissima.

Mēs D. Th.
& Cai.

Cum igitur affirmant S. Th. & Cai. personas diuinas secundum se distingui seipsis, vt autem sunt notæ nobis, distingui relationibus; non ita intelligendum est, quasi dicerent diuinas personas secundum se non distingui & constitui relationibus: iam enim ostendimus diuinas personas à parte rei constitui & distingui relationibus; sed hoc solum intēdunt, quod supra diximus nimirum constitutionē diuinæ personæ, prout à nobis concipitur ad modum rerum compositarum, esse per relationem, quatenus ratione distinguitur à persona; ita vt ratione distingui sit cōditio modo superius explicata; & sic omnia consonant, & Radæ sophismata corruūt, & enitet Catholica veritas à recentioribus non satis intellecta; quam tamen A. D. & Cai. paucis verbis expresserant.

Personas nō
constitui per
origines re-
ste probat S.
D.

TERTIA PARS controuersia querit, an diuina persona constituatur per origines? Cuius resolutio tota pendet ex dictis supra a. 2. dubio primo, & partim ex dicendis in postrema parte huius controu. & a. 1. seq. q.

Obiectio.

Hic tamen aduerte Suar. lib. 7. cap. 6. num. 11. carpere rationem S. Th. qua probat generationem actiue sumptam non constituere personam patris; quia scilicet generatio significatur, vt via ab aliquo, scilicet à persona patris: ergo supponit eam iam constitutam. Sed ait Suar. rationem hanc supponere originem actiuam realiter esse idem cum passiuā, & cum relatione personæ productæ, vt intelligitur quasi in fieri, & egredi à persona producente; quod (inquit) non est receptum, nec à nobis probatum. At sine ratione talis hic implicatur suppositio, quam actionis natura formaliter intellecta per seipsam euidenter excludit. Actio namque Metaphysicē sumpta, prout à passione distinguitur, ex sui ratione est propter perficiendum passum, atque idē significatur vt egrediens ab agente, & in passum tendens: quauis secundum rem sit agentis perfectio, & realiter à passione distinguitur. Dixi Metaphysicē sumpta, quia si Physicē sumatur actio in rebus materia constantibus, idem realiter est quod motus & passio; sed actio, de qua loquimur, scilicet generatio nō est Physica, sed Metaphysica, & idem est quod generans, scilicet pater, sicut passio, scilicet generari, quæ non est propriè passio sed grammaticē tantum, idem est quod genitum, scilicet filius. Sed de hoc latius quaestione sequenti.

Zumel. supra a. 2. disput. 2. multa superflue congerit & replicat inutiliter, vt probet diuinas personas non constitui per origines, sed per relationes. De qua differūt paulo restricti-

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

us Ban. in eundem a. dub. 3. Vasq. cap. 4. & Suar. lib. 7. cap. 60

SVPEREST postrema pars controuersia omnium difficillima, quæ disputationem nobis affert valde perplexam de relationibus, an scilicet personas constituent, & sub qua ratione, an absolute, an relatiua, an verò sub vtraque simul coniuncta, vel etiam abstractendo ab vtraque.

Relationib.
formaliter
à parte rei
personas
constitui.

Pro cuius definitione supponenda sunt primò, quæ dicta sunt in 2. P. controuersia; ex illis enim facile poterunt conciliari plures doctorū sententiæ, & varia S. nostri D. asserita, quæ prima facie videntur opposita.

Secundo præmittendū est, quaestione hanc de relationibus diuinarum personarū constitutiuis duplicē sensum admittere. Prior est; an relationes à parte rei, siue secundum se constituent & distinguat diuinas personas, quatenus sunt formaliter, & actualiter relationes: & in hoc sensu planam habet ex supradictis solutionem. Nā relatio, puta paternitas diuina subsistens, ponendo seipsam incommunicabiliter subsistentem constituit secundum se personam Patris, & eam ab alijs personis in eadem natura deitatis subsistentibus distinguit. Et in hoc sensu accipienda sunt Sanctorum dicta & Conciliorum definitiones; & hanc eandem partem probat hic

Ban. dubio primo, & est prima eius conclusio: in cuius tamen explicatione & probatione diuertit à relatione secundum se, siue à parte rei, ad eandem prout à nobis concipitur, & distinguitur in duas rationes formales. Ad cuius euidentiam considerandum est hæc tria idem esse realiter & formaliter & adæquatè à parte rei, videl. relationem personalem, ipsam personā & originem illi propriā, siue sit actiua, siue sit passiuā; exempli gratia, idem est paternitas formaliter quod pater, & eius actiua generatio; & idem est filiatio quod filius, & eius natiuitas; ac proinde nullus est ordo inter relationem, personam & eius originem à parte rei, itaque simul omnino sunt paternitas, pater & generatio. Et quia relatiua sunt simul natura, simul etiam sunt pater formaliter vt relatiuus ad filium, & filius vt formaliter est patri correlatiuus. Et quia paternitas est ipsa actiua generatio, filiatio verò est ipsa natiuitas, simul esse necesse est natiuitatem & filium cum actiua patris generatione & cum ipso patre.

Ban. diuer-
sit.

Posterior quaestio sensus est; an relationes, prout à nobis concipiuntur, constituent diuinas personas sub expressa & formali ratione relationis, an sub aliqua ratione absoluta; & hoc modo solet cōmuniter hæc difficultas à Theologis examinari. Pro cuius definitione.

Distinguan-
tur diuersi
conceptus,
siue ratio-
nes, & a-
ctus diuina-
rū relatio-
num, & ex-
plicatur ac-
sussumitur
sententia
cap. Ferr.
& aliorum.

Notandum est primò, dupliciter posse diuinam relationem, puta paternitatem, à nobis concipi; Vno modo incompletè; & sic apprehendimus præcisè respectum eius realem ad filiū, quo respectu ratione distinguitur ab essentia, & à cæteris absolutis: vel etiam apprehendimus eam secundum aliquem conceptum communem illi cum absolutis, sicut cum eam concipimus, vt est proprietas quædam, vel vt est hypostatica forma, vel vt est subsistens. Alio modo potest à nobis intelligi diuina relatio completè, & sic non solum eius ordinem ad terminum intelligimus, sed alia plura illi & absolutis communia, quæ in eius integra & perfectā ratione quidditatiua clauduntur. Nam primò de ratione diuinæ relationis, puta paternitatis est, vt idem sit realiter cum essentia, & sit subsistens, sicut in ratione completa & formali creatæ relationis in-

Bb

cludi-

cluditur, ut sit accidens. Et quia diuina relatio A
subsistens est, ideo non presupponit, sed secū
fert suum fundamentum & hypostasim. Deinde
quia constituit & distinguit hypostasim vnam
ab alia, necesse est, ut sit incommunicabilis, & ra-
tionem habeat proprietatis, vim habens pro-
portionalem principiis omnibus indiuiduantibus
ad materialis indiuidui constitutionem
concurrentibus. Et quoniam distinctio realis
hypostasim in diuinis nō fit nisi per oppositi-
onem relatiuam, oportet relationem ita perso-
nam constituere, ut relatiue distinguat ab alia.

Relatio a-
ctus duplex.

Secundō obseruandum est duos illos actus diui-
næ relationi personali conuenientes, scilicet cō-
stituire & distinguere, relatiue ad eandem re-
lationis naturam pertinere, sed sub opposito
modo; Nam constituere conuenit relationi,
prout modum habet hypostaticæ formæ, quæ
respicit personam constitutam, eo modo quo
abstractum respicit suum concretum, & omne
formale constituens suum constitutum. Hoc au-
tem constat formis omnibus absolutis substan-
tialibus esse commune, siue sint partiales ut ani-
ma, siue totales ut humanitas. Propter quod di-
xere Capr. Ferrar. & alij diuinas relationes
constituere personas sub absoluta quadam ra-
tione siue conceptu: cum tamen, si rectè loquē-
dum sit, affirmari debeat diuinas personas con-
stitui relationibus sub conceptu, siue potius
modo abstrahente ab absoluto & relatiuo. Ad
cuius euidentiam.

Cur plures
de re simpli-
ci forme-
mus concep-
tus.

Obseruandum est tertio ex imbecillitate no-
stri intellectus euenire, ut eandem rei quiddita-
tem & rationem formalem simplicissimam, &
indiuisibilem in plures conceptus diuidamus,
prius secundum vnum, deinde secundum aliū
eam intelligentes: & eidem secundum vnum
conceptum actum aliquem attribuentes, qui se-
cundum alium eidem non conueniret, adeo,
ut in ea distinguamus non solum plures ratio-
nes, sed etiam plures actus, & quasi operatio-
nes: cum tamē omnia in eiusdem rei quidditate
ratione formali intinē claudantur. Sicuti D
Deum prius intelligimus ut subsistentem; se-
cundō ut intellectu & voluntate præditum:
tertiō ut intelligentem & volentem primō sei-
psum, deinde alia: & quædam illi tribuimus ut
subsistenti, quædam ut intellectu & voluntate
perfecto, quædam ut actu intelligenti, & vo-
lenti, & sic de singulis; cum tamen idem reali-
ter & formaliter secundum se sint in Deo sub-
stantia, intellectus, voluntas, intelligere & vel-
le. Sic igitur in proposito diuina relatio, puta
paternitas, dupliciter, quod attinet ad rem præ-
sentem, potest considerari; Vno modo ut forma
quædam hypostatica incommunicabilis, viam
habens principiorum omnium indiuiduantium;
& sic patrem constituit ut hypostasim, E
nullo adhuc in ea considerato respectu ad eius
correlatiuum, scilicet filium: atque ita consti-
tuit sub ratione communi sibi & absolutis. Alio
modo potest considerari paternitas secundum
eius rationem formaliter, expressè & exercitè
relatiuam ad filium: & hanc rationem non in-
telligitur habere nisi post actum paternæ gene-
rationis. Nam primō intelligimus patrem in
esse personali constitutum, deinde concipi-
mus in eo actum generandi, tertio respectum
paternitatis ad filium ex actu generationis &
natiuitatis resultantem, quo respectu distin-
guitur actu Pater à Filio, à quo non nisi virtu-
te prius intelligebatur distingui. Quamuis e-
nim ut ait S. D. suprà artic. 2. necesse sit, ut ip-

Ordo ratio-
num & a-
ctuum in re-
latione per-
sonali.

sa distinguenda constituent res distinctas: non
eadem tamen ratione, neque eodem actu, aut
ordine modo nostro intelligendi constitu-
unt & distinguunt, ut modo diximus. Et licet a-
ctus generationis intelligatur prior actu relatio-
nis exercito; relationi tamen distinctio tribui-
tur, & non origini: primō, quoniam idem esse
debet constitutum & distinctum: secundō,
quia paternitas, verbi gratia, ut hypostatica
forma constituens patrem, virtualiter ipsum
distinguit à filio, quatenus personam consti-
tuit, cuius est generare, & consequenter à ge-
nito distingui per oppositionem relatiuam ad
ipsam hypostaticam formam consequentem
media generatione. Quare paternitas ut con-
stitutiva patris, quasi per se primo distin-
guit, quamuis per accidens actu non distinguat,
quia filius in illo priori non concipitur per se
genitus, & ad patrem relatus, sed quasi generan-
dus, & per consequens ab eo distinguendus:
sicut Adam, antequam formaretur Eua, erat
quidem suppositum incommunicabile per se
subsistens, sed ab Eua non erat actu distinctus,
sed virtute tantum quia sufficiens habebat in
se principium, quo distingueretur ab Eua, post-
quam fuisset à Deo productus. Denique distin-
ctiuum, sicut & constitutum intrinsecum esse
debet, quod origini minime congruit, sed re-
lationi, ut ante diximus.

Quartō considerandum est, non solum in in-
tegro cōceptu diuinæ relationis includi simul ad
& in, id est respectum & existentiam, substan-
tialem, quæ est ipsamet essentia siue subsisten-
tia Dei, sed eadem etiam intrinsecè claudi in
conceptu subsistentiæ personalis, quæ sine re-
latione non potest intelligi, prout ab essentiali
subsistentia distinguitur: nec absque implicita
relatione pluraliter de Deo diceretur, & multo
minus concipi potest subsistentia personalis
absque ratione absoluta substantiali; cum ipsa
subsistentia formaliter ad se dicatur, sicut &
persona: de qua S. D. suprà q. 29. a. 4. dixit cum
Aug. eam ad se dici; quia significat relationem
per modum subsistentis siue substantiæ. Vnde
suprà in questione præcedenti diximus persona-
lem subsistentiam includere essentialē sub-
sistentiam relatione modificatam, ut etiam af-
firmat Ban. super hoc a. Hoc tamen interest in-
ter relationem & subsistentiam, quod diuina
relatio, puta paternitas, magis exprimit ad,
siue respectum, quam in, id est existere; subsi-
stentia verò personalis magis exprimit substan-
tiæ rationem absolutam, quam respectum, siue
ad. Ait igitur Rua prædictus, personas diui-
nas per relationes constitui, in quantum re-
lationes sunt reduplicatiue, quatenus sunt ma-
gis exprimentes existentiam, quam esse ad: &
hoc idem significasse D. Tho. cum dixit diui-
nas personas constitui per diuinas relationes, ut
sunt formæ constitutiue & subsistentes. Secun-
dō ait relationem in quantum relatio potius di-
stinguere, quam ut est subsistentia; quia ut re-
latio magis exprimit esse ad aliud distinctum.
Denique ait personas, relationes & origines
simul esse, ita ut nulla ibi sit prioritas, neque se-
cundum naturam, neque secundum intelle-
ctum. Et quoniam D. Th. in hoc, & in 2. hu-
ius q. a. statuit ordinem inter relationem &
originem, & inter personam & originem, niti-
tur eius dicta glossare: sed verè non assequitur
eius mentē, sed magis trahit eum ad sensum Scoti.
Ut verò pateat quid veritatis habeat hic dicēdi
modus, proferēda est & explicanda distinctio Cai-
Re-

Conceptus
subsistentia
personali.

Explicatur,
et sustinetur
sententia
aeterni
et concilia-
tur plures
doctorum
sententiae.

Relatio vna & eadem (inquit Cai.) dupliciter significatur: Vno modo vt concepta: Alio modo vt exercita. Relatio vt concepta significatur hoc nomine relatio in generali; huius enim vocis relatio significatum est quidditas relatiui: nominibus autem singularum specierum abstractis significatur in speciali, vt paternitate, filiatione &c. & sic concepte significata nō dicitur ad aliud: non enim paternitas, aut filiatio ad aliud dicitur, vt aduertit Cai. in comm. *predicamenti ad aliquid*, cum tamen essentia propria relationis consistat in esse ad aliud. Relatio verō vt exercita significatur in generali per vocem ad aliquid: tunc enim exercetur relatio, cum suum proprium terminum respicit; in speciali verō significatur nominibus concretis patris & filij, dupli, & dimidij, & aliorum omnium relatiuorum, quae nuncupantur relatiua secundum esse, quae scilicet primò relationem important, siue realem, siue rationis. Ait itaque Cai. diuinam paternitatem vt conceptam praecedere actum hypostaticae formae, & constituere ac distinguere personam patris in esse hypostatico relatiuo realiter & formaliter, sed non relatiue exercito: atque ideo vocari à D. Th. paternitatem non vt relatio, sed vt constitutiuā; & eandē paternitatem vt exercitam consequi actum generationis, & constituere eandem personam patris, ac distinguere, non in esse hypostatico, sed in esse relatiue exercito: & ideo vocari paternitatem vt relatio est.

Neque tamen hinc sequitur (ait Cai.) duo poni esse relatiua in patre, sed vnum tantum datum ab vna, & eadem paternitate formaliter ante generationem vt hypostaticum, & post generationem vt exercitum: & eadem ratione vnica tantum est relatiua distinctio patris à filio, quae dari prius intelligitur vt hypostatica, deinde vt exercita. Igitur secundum Cai. paternitas vt concepta relatio quidem est formaliter, sed modum habet hypostaticae formae; hoc enim ipso, quod in abstracto concipitur & significatur, intelligitur ad modum formae totius, & vt qua pater est pater, non pure relatiue, sed hypostaticē; quia diuina paternitas est subsistens, immo est ipsa substantia personalis. Cōstat autem prius nostro modo intelligendi esse hypostasim ante eius actualem relationem ad aliam hypostasim ex ea procedentem; cum hic actualis respectus processionem sequatur vnus ab alia. Prius ergo intelligitur paternitas vt constituens patrem, vt hypostasim subsistentem, antequam illum intelligatur constituere vt exercitū relatum ad filium. Vult igitur Cai. eandem paternitatis essentiam constituendo personam patris quendam quasi actum primum exercere, & eadem referendo illum ad filium actum quasi secundum exercere: Et prout exercet actum primum habere rationem, & modum hypostaticae formae, & praecedere generationem, & multo magis filium, ad quem generatio terminatur: vt autem exercet actum secundum consequi generationem, & simul esse cum filio.

Nota.

Quamuis ergo relatio secundum suam essentiam sit ad aliud, si ratio sumatur relationis praecise, & sic accepta nequiat esse sine termino, sed sit cum eo simul natura, vt ait Aristoteles in *predicamentis*: si tamen sumatur relatio non praecise, sed sub tali modo minimē

relatiuo, scilicet vt hypostatica forma, concipitur ad modum absoluti, & vt praecedens respectum ad eandem pertinentem quatenus relatio est, id est vt rationem & modum habet relationis. Totam igitur habet relationis essentiam paternitas concepte sumpta, ac proinde rationem habet etiam ad concepte: sed hoc ipso, quod concepte sumitur, quidditas quaedam est & forma totius, non quaecunque sed hypostatica; quia subsistens est, & consequenter seipsa tota cum omni eius respectu concepte sumpto rationem induit hypostaticae formae modum habens absolutum, saltem negatiue, id est, non relatiuum: Propter quem modum praestelligitur generationi, & filio genito.

Ex quo patet nullam esse in rei veritate differentiam inter sententiam hanc Cai. & sententiam Capr. & Ferrar. quam sequuntur plures ex recentioribus: quamuis eorum aliqui in modo loquendi videantur esse differentes. Nam quod ait Cai. patrem hypostaticē distinguere paternitate concepte sumpta, non repugnat dicto Ferrarientis asserentis patrem constitui paternitate, prout est hypostatica forma distinguere verō eadem quatenus est relatio: Loquitur enim Cai. de prima ratione distinguendi, & de distinctiuo patris, prout est hypostasis per se subsistens, quod tamen actu non distinguit, nisi genito filio: quāuis hoc ipso, quod patrem constituit in esse personali incommunicabili, sit per se sufficiens illius distinctiuum à filio, quo per actum generationis producto statim distinguit. Ferrar. autem loquitur de actuali relatiua distinctione, quae non est, nec esse potest, aut intelligi, nisi posito in actu utroque relationis extremo.

Quod autem ait Ferrar. cum Capr. patrem in illo priori, quo concipitur à nobis vt praecedens generationem, & constitutus in esse hypostatico, non concipi vt aliquid relatiuum, sed intelligi sub ratione absoluta, nō repugnat sententiae Cai. dicentis paternitatem constituere patrem in esse relatiuo formaliter. Nam Ferrar. loquitur de modo constituentis & constituti: Cai. autem de ratione formali constituendi, quae est relationis: quam etiam affirmat constituere, prout habet modum hypostaticae formae, quae est expressa doctrina. D. Tho.

Ad eūdem sensum reduci possunt aliae quaedam recentiorum sententiae. Idem enim videtur significare voluisse Rua praedictus, cum ait personas diuinas relationibus constitui, quatenus sunt magis exprimentes existentiam, quam esse ad; distinguere verō eisdem relationibus vt relationes sunt, id est, vt magis exprimentur esse ad aliud, quam vt subsistentiae sunt; quia distinctio diuinarum personarum est per relationes originis formaliter: vna siquidem est ratio constituendi & distinguendi, nimirum relatio formaliter sumpta. sed modus constituendi est illi cōmunis cū absolutis, modus verō distinguendi est illi proprius ob dictam causam. Eundem dicendi modum minus apte videntur illi recentiores attigisse, qui relationi attribuant constituere rationem, distinguere verō ratione ad. Nam si de modo constituendi sermo sit, constituit diuina relatio, puta paternitas ratione in. non praecise, sed quatenus in dicit subsistentiam, vt modum relationi necessarium ad hypostasim constituendam. Eandem sententiam planius expressit Rada, & antequam Tor. Ban. & Val. Nec aliud in veritate sentit Suar. post Zumel. quamuis antiquioribus

Constituitur
sententia
Cai. Capr.
& Ferrar.

Bb 2

illis

illis Thomistis se profiteatur aduersum. Idem A
voluit significare Vasq. dicens posse personam
patris apprehendi vt constitutam, priusquam
generet, ex essentia, & proprietate innascibilis,
& secundi ad producendum: quam (inquit) Bo-
nauen. appellat fontalem plenitudinem: existi-
mat enim innascibilitatem non esse veram pri-
uationem, sed positivam proprietatem à pater-
nitate distinctam; cuius oppositum latè supe-
rius ostendimus q. 32. a. 3. & q. 33. a. ult.

Quod autem ait Zumel. diuinam personam,
puta patrem, distinctè & formaliter cōceptam,
secundum propriam rationem suæ personalita-
tis non posse intelligi vt constitutam, nisi
concipiatur vt relata, & sic conceptam non pre-
intelligi generationi, verum est considerata so-
la & præcisa ratione constituendi, quæ est pa-
ternitas: sed accepta paternitate, vt ratione con-
stituendi sub tali modo, id est hypostaticæ for-
mæ subsistentis, & proprietatis, sic præconci-
pitur generationi, & actuali respectui ad termi-
num; quoniam vt substat tali modo communis
est, & indifferens ad absolutum & relatiuum, &
vtrumque præuenit; quia sub tali conceptu
neutrum includit aut exprimit, quamvis verè
secundum se sit relatiua: Sicut Petrus veniens,
& à longè distans, verè est Petrus, sed à me sta-
tim non concipitur vt Petrus, sed prius vt ani-
mal singulare abstrahendo ab homine & bruto,
deinde vt aliquis homo, postremò vt Petrus.
Patebit autem euidentius hic sententiarum cō-
sensus, minimè ipsis opinantibus cognitus, ex
argumentorum solutionibus, quæ producentur
inferius.

Conclusio-
nes dedu-
ctæ, & pro-
batæ.

PRIMA CONCL. Persona diuina non consti-
tuuntur, neque distinguuntur per absolutum. Hanc
conclusionem latè probant authores supra no-
tati.

SECUNDA CONCLVSIO. Diuina persone se-
cundum se consideratæ seipsas constituuntur. Proba-
tur. Quia à parte rei idem est realiter & forma-
liter relatio, quod persona; ergo relatio ponen-
do se constituit personam. Probatur consequen-
tia; quia quodlibet simplex ponendo se consti-
tuit se ipsum.

TERTIA CONCLVS. Si de personis diuinis lo-
quamur, prout à nobis intelliguntur & significantur,
non constituuntur seipsas, sed proprietatibus, siue re-
lationibus à quibus differunt modo nostro concipiendi,
& significanti cum fundamento in re.

QUARTA CONCL. Relatio diuina constituit
personam, in quantum est ipsa persona, id est, quate-
nus hanc habet conditionem, vt ex sua ratione for-
mali sit in persona, non vt accidens in subiecto, aut
pars in toto, sed vt idem quod ipsa persona, & instar
formæ totius, sola ratione in re fundamentum habente
ab ea distincta. Probatur. Nam si constitutum
distinctionem habet à parte rei inter consti-
tuens & ipsum constitutum, iam non est sim-
plex, sed verè compositum ex actuali & poten-
tiali.

QUINTA CONCL. Persona diuina intelli-
gitur etiam à nobis constitui ex essentia & relatione,
veluti ex natura & suppositiuitate. Probatur pri-
mò ex Concilio Flor. superius allegato. Secun-
dò; quia diuinam personam concipimus ad mo-
dum personæ create, in qua constituenda duo
prædicta realiter inter se distincta concur-
runt.

SEXTA CONCL. Melius & congruentius in-
telligitur constitutio diuinæ personæ fieri per relatio-
nem ad modum formæ totius, quàm ad modum for-
mæ partis. Probatur; quia prior modus consti-

tuendi satis aptè congruit diuinæ simplicitati,
alter autem eidem ex suæ conceptionis modo
repugnat; quamvis hæc imperfectio rei non
attribuatur, sed ex parte cognoscentis se te-
neat.

SEPTIMA CONCLVSIO. Relatio diuina
constituit personam, vt est eadem essentie realiter,
& formaliter à parte rei, quatenus dictio vt specificat
radicem, ex qua vim habet relatio constituendi per-
sonam, non autem vt denotat rationem formalem
constituendi.

OCTAUA CONCLVSIO. Relatio diuina con-
stituit personam, vt ratione ratiocinata distinguitur
ab essentia; & ab ipsa persona constituitur, quatenus
dictio vt denotat, siue specificat conditionem, non so-
lum ex parte nostri, quæ est talis modus concipien-
di, sed etiam ex parte rei, quæ est virtualis distin-
ctio.

NONA CONCLVSIO. Constitutio diuinæ per-
sonæ per relationem non est tantum secundum ra-
tionem, sed est realis à parte rei. Probatur, quia si-
cut deitas seipsam ponendo formaliter Deum
ponit, ita paternitas seipsam ponendo forma-
liter patrem ponit siue constituit: at deitas se-
cundum se nullo intellectu considerante seip-
sam ponit formaliter, quia seipsa formaliter est
deitas; ergo. Maior patet ex supradictis; quo-
niam simplicibus proprius est hic modus con-
stituendi.

DECIMA CONCL. Eadem constitutio, vt à
nobis concipitur ad modum rerum compositarum, est
rationis ratiocinata, siue realis virtualis. Hæc patet
ex dictis.

VNDECIMA CONCL. Non est absolutè di-
cendum personas diuinas seipsas constitui, & distin-
gui, quamvis verum sit personas constitui & distingui
seipsas à parte rei. Hæc supra fuit probata.

DVODECIMA CONCL. Persona diuina non
constituuntur per origines. Hanc conclusionem
probat efficaciter ratio D. Tho. supra a. 2. & in-
telligenda est de personis & originibus secun-
dum modum nostrum concipiendi, non autem
secundum se: quia sic idem est formaliter per-
sona, relatio & origo.

TERTIADDECIMA CONCL. Persona diuina
secundum se constituuntur relationibus, quatenus
formaliter & actualiter relationes sunt, id est, vt ac-
tū referuntur. Hanc concl. probant argumenta
Zumel. pro quinta eius conclusionem.

QUARTADDECIMA CONCL. Si sermo sit de
ratione formali constituendi, diuine relationes con-
stituunt, & distinguunt in esse hypostatico personas
sub expressa ratione relationis, conceptæ tamen, &
non exercitæ.

QUINTADDECIMA CONCL. Si loquamur
de conditione, siue modo constituendi, diuine relatio-
nes constituunt personas, vt sunt subsistentes; & vt
hypostatica formæ: qui modus sicut relatiuus non est,
ita neque est absolutus propriè loquendo, nisi negati-
uè, sed abstrahit ab absoluto, & respectui; quia sci-
licet neutrum exprimit: & in hoc sensu vera est
sententia Capr. & Ferrar.

SEXTADDECIMA CONCL. Relatio paterni-
tatis non concipitur vt actū distinguens patrem à fi-
lio, cum patrem constituit, sed tantum genitio filio.
Hæc patet ex dictis.

DECIMASEPTIMA CONCL. Persona pa-
tris non intelligitur antè filij generationem vt consti-
tuta ex essentia, & innascibilitate. Probatur, quia
innascibilitas est mera negatio.

CONTRA primam conclus. sunt argumenta,
quæ proferunt ex Scoto & soluunt Capr. in al-
tiopet.

Ita dist. 26. q. 1. Ban. Zum. Mol. & alij recentiores A iudicatur parum tuta in fide, sic horum sententia Doctorum minus est fidei cōsentanea. Pro-

Obi. 1. contr. 2. & 3. & 4. & 5.

CONTRA secundam & tertiam concl. argumētur Rada. Primò. Concilia, cum asserunt personas diuinas distingui suis proprietatibus relatiuis, non vtuntur hac distinctione, sed absolute loquuntur, dicendo eas suis relationibus distingui; ergo insinuat, quòd à parte rei distinguuntur relationibus, & non solum prout à nobis concipiuntur. Et confirmatur; quia in Concilio Toletano vndecimo definitur, quòd numerus personarum insinuat per relationes & non per essentiam. Quod si dicas ibi sermonem esse de personis, prout à nobis concipiuntur, sequitur, quòd numerus personarum non est attendendus penes eas, quae sunt à parte rei, secundum quod in se sunt, sed prout à nobis concipiuntur; quo nihil absurdius, aut periculosius dici potest. Nam tunc videtur esse concedendum personas non esse plures, nisi per ordinem ad nostrum intellectum, quod est haereticum.

Conf.

Solut.

Resp. diuinas personas à parte rei relationibus distingui, vt supra diximus. Et quia relationes à parte rei sunt idem non solum realiter, sed etiam formaliter, quod ipsae personae: idè hoc ipso, quòd à parte rei constituuntur relationibus, seipsis etiam constituuntur. Sed quia dicendo personas constitui relationibus, distinctio quadam significatur inter relationes vt constituentes, & personas vt constitutas, quae nulla est à parte rei, sed tantum secundum modum nostrum intelligendi & significandi: idcirco bene dixit A. noster D. diuinas personas secundum se distingui, & constitui seipsis, sed prout à nobis intelliguntur constitui relationibus, atque distingui: Et per hoc patet responsio ad confirmationem; potest enim Concilium vtroque modo intelligi, sed melius secundo modo. Nec tamen sequitur numerum personarum esse solum secundum modum nostrum concipiendi, sed distinctionem constituentis à constituto esse tantum secundum rationem, vt bene aduertit Ban. & post eum Zum.

Ad confir.

Obi. 2.

Solut.

Secundò. Omni actu nostri intellectus secluso pater & filius sunt idem in essentia, & distinguuntur realiter per proprietates personales, vt de fide tenendum est; ergo à parte rei non distinguuntur seipsis totis. Patet consequentia; quia quae seipsis distinguuntur, sunt primò diuersa in nullo conuenientia. *Resp.* admissio toto argumento nihil contra nos deduci. Aliud est enim personas distingui seipsis, id est per sua intrinseca & propria formaliter: & aliud est eas seipsis totis aut seipsis primò distingui. Ad primum enim satis est cuiuslibet aliquid proprium conuenire, quo distinguatur ab altero: ad secundum autem requiritur, vt in nullo conueniat vna cum altero. Quamuis autem idem sint realiter, & formaliter à parte rei relatio siue persona & essentia, distinguuntur tamen virtualiter, & ita propria exercent, ac si realiter essent distincta: & idè distinguuntur pater & filius relationibus, cōueniunt autem in essentia. Et per hæc patet etiam solutio ad vltimum eiusdem authoris argumentum; in quo etiam falsum assumitur, nimirum relationem & essentiam distinguere ex natura rei.

CONTRA tertiam conclus. sunt argumenta Greg. Arim. relata & soluta à Capr. & expositioribus D. Th. in a. 2. huius q.

Ob. cont. 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10.

CONTRA quartam concl. & sextam argumentatur Mol. Primò. Hæc sententia non differt ab opinione Arim. ergo sicut sententia Greg.

iudicatur parum tuta in fide, sic horum sententia Doctorum minus est fidei cōsentanea. Probatur antecedens: quia Greg. non negat concreta & abstracta in diuinis, atque adeo tantam distinctionem rationis ratiocinantis inter patrem & paternitatem, quanta est inter Deum & deitatem: & idè censuit nullam esse admittendam compositionem in personis diuinis ex proprietatibus earum & essentia, sicut nulla est compositio inter Deum & deitatem: At maior (inquit) est distinctio inter personam constitutam & proprietatem constituentem, quam inter Deum & Deitatem; nec proprietas constituit personam, vt includit essentiam, sed vt præcisa ab essentia; ergo non constituit personam, vt forma totius. Et confirmatur; quia sicut essentia constituit personam, & tamen non est forma totius, cum nō dicat id, per quod persona constituta distinguitur à reliquis personis; ita proprietas, quae cum eadem essentia constituit eandem personam, non erit forma totius, sed distinguetur à persona constituta, tanquam inclusum ab includente, non secus ac essentia distinguitur. *Resp.* falsum esse anteced. Ad cuius probationem nego primò maiorem esse distinctionem inter proprietatem constituentem, & personam constitutam, quam inter Deum & deitatem. Deinde nego proprietatem constituere personam, vt proprietas præcindit ab essentia. De qua re satis diximus supra q. 28. a. 2. contr. 1. Tertio dico Greg. non reprehendi propter causam tactam in argumento, sed quia recedit à communi sensu. & modo loquendi sanctorum Doctorum, Patrum & Conciliorum dicentium tale concretum, puta patrem constitui & distingui per tale abstractum, scilicet paternitatem: sicut hoc concretum Deus constituitur per hoc abstractum, quod est deitas. Nec vnquam fuit inter Doctores quaestio de compositione, quam vt maximam imperfectionem semper omnes à Deo negarunt. Deniq; ad confirmationem dico, essentiam non posse dici propriè constituere personam, sicut nec animal dicitur constituere hominem. Nam rei constitutio propriè & simpliciter loquendo attribuitur vltimo eius determinatiuo. Eodem enim res constituitur, quo distinguitur: fit autem distinctio per propria, non per communia.

Confir.

Solut.

Ad confir.

CONTRA septimam & octauam concl. argumentatur Rada. Primò. Quia aut dictio, vt, sumitur reduplicatiue, aut specificatiue. Si primum, vel reduplicat rationem formalem constitutiuam personae, aut quid consequens vel concomitans huiusmodi rationem formalem. Si rationem formalem reduplicat; ergo relatio rationis est ratio formalis constituendi diuinam personam: quo nihil absurdius dici potest. Probatur consequentia, quia hoc, quod est differre sola ratione, dicit solam relationem rationis. Si verò reduplicat aliquid consequens in re, vel in intellectu rationem formalem constitutiuam; ergò illud supponit rationem personae constitutiuam, quae non est nisi entitas formalis relationis; ergo relatio in re constituit diuinam personam, & non vt differens ratione ab essentia. Si verò dictio, vt, sumitur specificatiue, sensus est, quòd relatio, quae sola ratione differt ab essentia; constituit personam subsistentem. Tunc sic. Præcisa ratione & intellectu, nulla est distinctio inter essentiam & relationem secundum sententiam aduersariorum; ergo illa subsistentia non magis est à relatione, quam ab

Ob. cont. 7. & 8. & 9. & 10.

essentia. *Resp.* dictionem vt sumi specificatiue, A prout scilicet specificat conditionem necessariam ad personam constitutionem, non secundum se, sed prout a nobis intelligitur, & significatur cum fundamento in re; argumentum autem procedit de constitutione personarum secundum se. Quo modo autem personarum secundum se constituuntur, supra diximus cumulatè. Ex quo patet nos non omnia ad conceptus nostros referre, vt obijcit Rada, sed ea tantum, quæ ad imperfectum modum nostrum intelligendi necessariò pertinent, qualis est diuinarum personarum constitutio, ad modum rerum compositarum considerata; cuius tamen considerationis solidum est in re diuina fundamentum.

Replica.

Sed hanc resp. sic impugnatur Rada. Ad veram constitutionem non sufficit distinctio habens fundamentum in re tantum; quia cum tali distinctione stat omnimoda identitas realis & formalis, ita vt secluso actu intellectus, nullo modo actu distinguuntur; sed sunt prorsus idem: At idem omninò non potest seipsum constituere; ergo. *Resp.* hoc argumento probari personarum a parte rei non constitui relatione, vt distinguitur ab essentia, sed vt est eadem modo superius explicato. Non tamen probat, quin prout a nobis concipiuntur & significantur, constituantur modo dicto.

Solut.

Reliqua argumenta, quibus nititur probare prædictus author relationes vt formaliter ex natura rei distinctas ab essentia constituere personarum vt subsistentes, nihil aliud probant, nisi subsistentiam incommunicabilem esse conditionem, siue modum relationi necessarium ad hypostasim constituendam, vt supra docuimus cum D. Th. & Cai. ad quod sufficit distinctio virtualis relationis sic subsistentis ab essentia vt essentia.

Contra eandem concl. sunt argumenta, quæ proferunt & soluunt Ban. hic dubio 2. & Zumel. disp. 3.

*Obi. 1. con-
9. concl.*

CONTRA nonam conclus. argumentatur Val. q. disp. 158. cap. 2. Primò. Quia D. Tho. in primo sententiarum dist. 26. q. 2. art. primo, & Cai. hic, & Ferrar. in 4. cont. gent. cap. 26. dicunt personarum diuinarum re ipsa non constitui, sed ratione tantum, si de constitutione ex natura rei loquamur. *Resp.* S. Th. & prædictos eius interpretes nihil de constitutione relationis meminisse, neque negasse personarum diuinarum seipsis realiter constitui ex natura rei, sed affirmasse primò diuinas personarum secundum se distingui seipsis, quatenus personarum secundum rem sunt ipse relationes: ita D. Th. loco allegato ad 5. & Cai. supra a. 2. circa respons. ad 1. Secundò relationes seu proprietates constituere personarum, in quantum sunt ipse personarum, vt supra latè declarauimus ex dicto D. Th. & expositione Cai. a. 3. huius q. E

Solut.

Obi. 2.

Secundò. Constitutio ex natura rei postulat distinctionem ex natura rei, inter id quod constituit, & id quod constituitur: vt autem sit constitutio per intellectum, satis est per intellectum quoque relationem a persona distingui; sed idem omninò sunt persona essentia & proprietates ex natura rei; ergo ex natura rei persona non potest essentia aut proprietate constitui, sed tantum secundum rationem. Maior probatur; quia idem seipsum non constituit. *Respon.* falsam esse maiorem in constitutiuo simplicis, vt supra latè declarauimus cum Cai.

Solutio.

Tertiò. Nomine constitutionis non solum significamus rem conuenientem cum alijs, & distinctam ab eis, verum etiam actum quendam & ordinem constituentis principij circa rem constitutam. Quare, si hic actus solum est per rationem, constitutio non realis, sed rationis dicenda est. Hunc autem actum in diuina persona esse rationis, si principium constituens non distinguitur ex natura rei à constituta, nemo est qui ignoret. *Resp.* nomine constitutionis in simplicibus significari actum simplicis, quo seipsum ponit; qui actus est ipsa simplicis essentia, vt est simplex actualiter & realiter; quod ei conuenit nullo intellectu considerante. Vnde ad argumentum negatur assumptum, B quo significatur distinctio quædam rationis inter constitutum & constitutum. Eo tamen probatur optimè decima nostra conclusio.

CONTRA undecimam concl. sunt argumenta Greg. Arim. à Capr. & recentioribus relata & soluta.

CONTRA duodecimam concl. argumentatur Val. Primò Conceptus vltimus, quem nos formare oportet de persona diuina, est, quod ea sit quædam res subsistens & incommunicabilis, & distincta ab omnibus infinite perfectiori modo, quàm hæc ipsa competant personarum creatarum. Et conceptus etiam, quem formamus de relatione diuina, est, quod per illam res, quæ est persona, respiciat alteram correlatiuam infinite perfectiori modo, quàm vnum relatiuum creatum respiciat alterum. Et similiter conceptus, quem formamus de diuina origine, est, quod per illam infinite vna persona producat aliam, aut ab alia procedat. At verò de re, quæ est persona diuina, non aliter concipimus eam esse subsistentem incommunicabiliter, & ab alijs distinctam, quàm vt concipimus eam per relationem personalem illo perfectissimo modo respicere alteram personam, & similiter habere ordinem originis ad illam; ergo sicut modum nostrum concipiendi conceptu vltimo, quem nos oportet formare de persona, & de relatione, & de origine, persona diuina per relationem & originem formaliter constituitur. *Resp.* hoc argumento probari diuinas personarum sic conceptas distinguui, tam per relationes, quam per origines, non autem per vtrumque constitui. Nam origini, hoc ipso, quod concipitur, & significatur vt via à persona, vel ad personam, repugnat constituere personam. Nec vnquam dixit D. Th. personarum constitui per relationes, & origines, & principaliter per relationes, minus autem principaliter per origines, vt ei imponit Val. supra a. 2. Sed de sola distinctione loquitur ibi S. Th. de constitutione verò dixit esse contra rationem originis, quod constituat hypostasim vel personam. Distinguit autem origo proprie loquendo magis radicaliter, quàm formaliter, quia scilicet est productio actiua, vel passiua personarum, ex qua productione resultat relatio formaliter distinctiua. Et per hoc soluitur ea perplexitas, quæ torquet Val. in dicto a. 2. in fine: quomodo persona secundum D. Tho. constituitur per originem; suppositum enim quæsitum nusquam asseruit S. D.

CONTRA eandem concl. sunt argumenta, quæ proferunt & soluit Zumel. supra a. 2. disp. 2. & alij recentiores ibidem & super hoc articulo.

CONTRA eandem concl. argumentatur Molina. Relatio & origo idem omnino sunt in re formaliter ac virtute, eodemque modo ab essentia

& at-

& attributis absolutis distinguuntur virtute, vnaque cum essentia constituit suppositum in esse substantiæ relatiuæ incommunicabilis, & ab alijs diuinis suppositis distincta; ergo promiscuè dici potest personas diuinas constitui & distingui ab inuicem relationibus originibusve ipsis. Secundò probat idem ex pluribus Sanctorum dictis, videlicet August. *5. de Trin. cap. 6. & 7.* Fulgent. *de fide ad Petrum*, Damascen. Ambr. Hilarij & Magistri in *primo dist. 26. Resp.* primò falsum esse antecedens quoad particulam illam *virtute*; quamuis enim realiter & formaliter sint idem à parte rei relatio, & actus notionalis, puta paternitas & generatio; virtute tamen ita distinguuntur, vt eadem res, quatenus est relatio, puta paternitas, exerceat actum oppositionis relatiuæ respectu correlatiui, & eadem vt actio sit eiusdem termini, vt subsistentis personæ generatio. Secundò dico Sanctos Patres sæpè distinctiua, & constitutiua personarum per actus notionales vt nobis notiores designasse; quia relationes siue proprietates, sub ea ratione, qua personarum sunt constitutiua, valde nobis occultæ sunt, vt patet ex opinionum varietate. Tertio dico verum esse, quod probat argumentum, si de constitutiua loquamur à parte rei, non autem secundum modum nostrum intelligendi, vt probauit efficaciter S. D. a. 2. Ad auctoritatem Magistri respondet S. D. *hic ad primum argumentum.*

Solut.

Obi. i. contr. 14. concl.

Solut.

Replica.

Replica 2.

Sol. i. repl. Duplex a. huius forma

CONTRA 14. conclus. argumentatur Ferrariensis. *Primò.* Quod conuenit alicui secundum suam rationem formalem, conuenit illi in quantum huiusmodi; sed per Caietanum constituitur hypostasim subsistentem conuenit paternitati secundum expressam rationem paternitatis; ergo hoc conuenit illi in quantum paternitas est; sed hoc est contra mentem S. Tho. dicentis quod relatio, vt relatio non constituit; ergo. *Resp.* relationem constituit in quantum est relatio conceptè sumpta, id est, in quantum habet rationem & quidditatem relationis: non autem constituit, in quantum est relatio exercita, id est, prout exercet actum relationis.

Sed hac responsio (inquit Ferrariensis) nulla est: Tum quia absolutè verum est dicere secundum vsum Philosophorum, & præcipuè S. Thomæ, hoc conuenit huic in quantum tale, quando conuenit illi secundum eius rationem formalem: Tum quia, quando aliqua causa causat secundum aliquam rationem, tunc exercetur actus illius rationis; exercere enim actum illius rationis est ipsam ad operationem applicare: si ergo relatio secundum rationem relationis constituit, sequitur quod exerceat actum relationis. *Respond.* duas perfectiones, & duos actus in qualibet forma considerari. Prima perfectio est essentia siue quidditas, cuius actus primus est informare, siue dare esse seu constituit rem in tali esse; sicut animæ prima perfectio est, vt sit forma, & eius actus primus est informare corpus, & constituitur animatum. Secunda formæ perfectio est eius operatio, quæ est eius actus secundus: sicut vegetare, sentire & intelligere est animæ secunda perfectio, & ipsa est operatio. Quas duas perfectiones & actus possumus etiam in relatione contemplari, iuxta modum eius naturæ congruentem; est enim relatio forma quædam & quidditas, cuius esse est ad aliud in potentia saltem proxima referri, eius verò actus primus est con-

stituire relatiuum, puta patrem, & ita sumitur relatio conceptè. Perfectio verò relationis secunda, quæ modum etiam habet operationis, est actualis respectus ad terminum. Pertinet autem vtrique prædicta perfectio, & actus eius vterque ad formam, & relationem formaliter sumptam; Animæ enim, vt anima est, non solum conuenit informare corpus, & constituitur animatum, sed etiam vegetare, sentire &c. & relationi, vt relatio est, puta paternitati, non solum conuenit constituitur patrem, sed etiam referre ipsum ad filium. Ex his ad primam objectionem patet responsio. *Ad secundam* dico primò, relationem constituendo exercere suum actum primum, non autem secundum. Dico secundò, cum simpliciter, id est sine addito, sermo est de exercitio actus alicuius formæ, intelligendum est de exercitio actus secundi: & ita loquitur Cai. de relationis exercitio. Et in eodem sensu vera est illa probatio Ferrar. Exercere actum alicuius rationis est ipsam ad operationem applicare: alioquin ad exercitium vniuersaliter extensa falsa est. Et per hoc soluitur aliud argumentum Ferrar.

Sol. 2. repl.

Obi. 2.

Solut.

Secundò. Nihil aliud est formam propriam actum circa aliquid exercere, quam dare illi suum effectum formalem. Sicut albedinem exercere proprium actum circa parietem nihil aliud est, quam facere ipsum formaliter album; sed effectus formalis relationis, in quantum est relatio, est constituit aliquid formaliter in esse relatiuo, & ipsum relatiuè distinguere; ergo relatio, quæ hoc facit in aliquo, exercet actum suum circa illud; igitur paternitas constituendo patrem exercet actum suum constituendo ipsum; ergo vt exercita constituit. *Respond.* maiorem intellectam de exercitio actus simpliciter, id est de exercitio actus secundi falsam esse: veram autem de exercitio actus primi, de quo procedit exemplum albedinis, cuius actus primus est facere album, secundus verò disgregare. Minor autem duplicem habet sensum. Nam ea particula *in quantum relatio*, iuxta mentem D. Th. prout exponitur à Cai. specificat rationem formalem relationis quo ad actum exercitium, id est, quo ad actualem respectum ad terminum: & ita falsa est minor propositio. Si verò sumatur ea particula, *in quantum relatio*, prout specificat, siue reduplicat essentiam seu quidditatem relationis, quæ est ipsa relatio conceptè sumpta, vera est minor; sed inde nihil sequitur contra Cai.

Contra eandem concl. argumentatur Rua prædictus. S. Thomas *supra artic. 2.* asseruit diuinas personas constitui, & primò distingui non per origines, sed per relationes: & in hoc artic. 4. docuit relationem patris consideratam vt est relatio, præsupponere secundum intellectum actum notionalem generationis, quia fundatur in illo. Vt autem est constitutiua personæ antecedere actum notionalem generandi, quia agens præintelligitur actioni. Ex quibus sequitur, vel D. Thom. sensisse diuinas personas constitui per aliquid absolutum, vel patrem intelligi prius constitutum, quam intelligatur filius: cum tamen vtrumque sit alienum à veritate & à doctrina S. Th. Ea verò ex dictis S. Th. inferri probat; quoniam vel intelligit per paternitatem, vt constitutiua est, rem aliquam secundum modum nostrum intelligendi formaliter absolutam; & ita sequitur personam diuinam constitui per aliquid formaliter absolutum; Vel intelligit aliquid formaliter relatiuum

uum; & tunc cum asserat paternitatem, ut cōstituta est, antecedere generationem, per quam producit filium, necessario sequitur patrem antecedere filium. Nam expresse confitetur hic S. Th. generationem precognosci ante proprietatem constitutivam filij; igitur, cum generatio præsupponat patrem tanquam personam generantem, satis clarè videtur colligi nos prius intelligere patrem constitutum, quam filium. *Resp.* ex dictis D. Th. neutrum sequi simpliciter, & utrumque aliquo modo. Non enim sequitur patrem simpliciter constitui per absolutum, sed per relationem, ut modum quandam habet communem absolutis & respectivis, quatenus scilicet est hypostatica forma; adeo ut ratio constituendi sit relativa, modus verò suæ conditio sit abstrahens ab absoluto & respectivo. Neque etiam sequitur patrem prius simpliciter esse constitutum, quam intelligatur esse filius. sed tantum secundum eius conceptum incompletum, quo cōsideratur ut hypostasis prima. Nam, etsi constituatur pater paternitate formaliter ut ratione constituendi, non tamen ea constitui intelligitur in illo priori nisi sub tali modo, scilicet prout est hypostatica forma; secundum quem modum S. D. admittit concipi patrem, ut generatione & filio priorem.

Obi. 4.

Contra eandem concl. argumentatur Mol. *Primò* sic. De essentia relationis, puta patris, est referri ad correlativum, ut ex diffinitione secunda relatiuorum est manifestum: Diffinitur namque ab Aristot. esse id, cui hoc ipsum quod est esse, id est essentia, est ad aliud se habere; ergo non prius pater constituitur per paternitatem in esse relatio patris, quam per eam respiciat filium; cum nihil denudari possit ab eo, quod est de ipsius essentia: immò verò non est aliud paternitatem constituere patrem in esse patris, quam constituere eum in esse respicientis filium exercentis respectum ad filium. *Et confirmatur*; quia relativa sunt simul natura & cognitione. Eodem ferè argumento utitur Zumel. assumens in antecedente nomen relationis.

Conf.

Solus.

Resp. primò antecedens verum esse de relatio, & relatione secundum integrum eius conceptum, non autem secundum aliquam eius rationem suæ modum communem absolutis & relatiuis, ut in proposito. Secundum dico antecedens verum esse de relatio, puta patre, quo ad eius rationem relatiuam purè & præcisè, non autem ut stat sub modo absoluto, aut communis absolutis & relatiuis, prout scilicet consideratur ut hypostasis individua. Tertiò dico *ad confirmat.* relatiua à parte rei, & secundum eius integrum conceptum esse simul natura, non autem secundum omnem eorum conceptum.

Obi. 5.

Secundò. Esse relatiuum patris, non solum ut terminatur ad filium, sed etiam in se, ut est effectus formalis paternitatis, tribuens illi formaliter ut sit pater consequitur generationem actiuam, tanquam rationem fundandi, ut patet in humanis: ergo vana est illa distinctio Cai. *Resp.* falsum esse antec. Nec eadem est ratio de humana paternitate; quia non est subsistens, sicut diuina, quæ idè fert secum suum fundamentum, & hypostasim.

Solus.

Obi. 6.

Contra eandem concl. vrget vehementer Zumel. *super hoc a. disput. 1. concl. 4.* multis argumentis, quæ solum concludunt, vel magis nituntur concludere paternitatem ut con-

ceptam præcisè sumptam respicere terminum, saltem conceptè sumptam, & ut sic non præcedere generationem quouis modo sumptam. *Nos autem dicimus* paternitatem sub expressa ratione relationis, ut rationem constituendi esse personæ constitutivam, non tamen pure & præcisè, sed quatenus induit modum hypostaticæ formæ & proprietatis individualis; secundum quem modum potest optimè concipi ut prior generatione & actu relationis, saltem exercito, ut ante diximus. In hoc enim differt relatione creata, quod subsistens est; & idè secum fert ipsum fundamentum & hypostasim. Et ex eodem fundamento soluuntur argumenta Scoti, quæ refert Vasq. *diff. 159. cap. 1. & 2.* quod aliud argumentum eiusdem Vasq. *c. 2.* quod est argumentum Zumel. & alia duo Suarez. *lib. 7. cap. 7.* quæ Zumel. ante formaue-

Solus.

Contra eandem concl. argumentatur Val. *obi. 7.*

Differentia actus signati, & actus exerciti in relatione, ut ex Cai. colligitur in *suo Logices com. cap. de relatione*, solum videtur pertinere ad diuersitatem nominum, quibus solemus significare relationem sub eodem etiam formali conceptu; ergo hæc distinctio non satis aptè videtur accommodari ad hoc propositum. Probatur antecedens; quoniam illic ait Cai. relationem in actu signato, esse relationem ut significatur hoc termino *relatio*: relationem verò in actu exercito, esse relationem ut significatur hoc termino *ad aliquid*; quia hic videtur significare munus eius ex ipso modo significandi, *Resp.* falsum esse antec. Ad cuius probationem negatur consequentia; nam vocum diuersitatem Cai. expressit, non quod ea sola sit inter prædicta duo distinctionis membra, sed ut ex vocum veluti signorum diuersitate, rationum significatarum distinctionem insinuet.

Solus.

Contra eandem concl. argumentatur Ra. *obi. 8.*

Primò. Secundum modum nostrum concipiendi imperfectum prius concipimus suppositum in esse suppositi, quam in esse generantis, aut patris; sed ut sic non concipitur conceptu relatio, nec absoluto; quia deciperemur; ergo indifferenti. *Resp.* in supposito constituto duo considerari, scilicet rationem constituentem, & modum suæ conditionem. Ad maiorem dico suppositum patris in esse suppositi constitui ut ratione constituendi à paternitate ut concepta, quatenus modum habet hypostaticæ formæ, quæ ut sic præcedit generationem, quamuis ad eam sequatur ut exercita. Vnde falsa est minor de ratione constituendi, quamuis sit vera de modo, sub quo constituit.

Solus.

Secundò utitur argumentis Zumel. quæ ex eodem fundamento soluuntur, quod latè superius explicauimus.

Contra q. 15. argumentatur Bannes. Primò. *obi. 1.* Concilia & SS. Patres definiunt personas relatiuis tantum proprietatibus distingui & numerari; ergo dicere diuinas personas constitui & distingui proprietatibus abstrahentibus à relatio & absoluto, non consentit diffinitioni Conciliorum & Patrum. *Secundò.* Ex hac sententia sequitur diuinas personas non esse relatiuas simpliciter loquendo: sed consequens aduersatur doctrinæ Conciliorum & Patrum, quæ illas appellauit relatiuas: immò & doctrinæ Sacrarum litterarum, in qua personæ diuinæ explicantur nominibus relatiuis, quæ sunt Pater & Filius & Spiritus S. *Tertiò.* Omne ens, vel est relatiuum vel absolutum, ergo signum est asserere proprie-

Solus.

Obi. 1.

cont. 15. con-

clus.

proprietates diuinas abstrahere à relatiuo & absoluto. *Resp.* personas diuinas constitui relationibus formaliter, vt rationibus constituendi, quatenus tamen induunt modum hypostaticę formę, quę vt sic abstrahit ab absoluto, & respectiui. Et per hoc soluitur primum, & secundum argumentum. Nam Concilia & Patres loquuntur de ratione constituendi, ex qua habent diuinę personę, vt sint simpliciter relatiuę. Ad tertium autem dico omne ens esse absolutum vel relatiuum, si cōcipiatur conceptu integro, perfectō & proprio, non autem si concipiatur conceptu aliquo partiali imperfecto & minimē proprio; tunc enim poterit conceptus suppositi singularis esse indifferens ad absolutū & respectiui. Sicut enim videns venientem cognoscit illud esse suppositum animalis singulare, non tamen discernit, an sit homo vel equus, bos aut asinus; cum autem propius accesserit, iudicat esse hominem, & tandem esse Socratem. Sic itaque concipimus primō suppositum primę personę sub ratione siue modo suppositi, non discernendo ipsum, vt stat sub tali modo, an sit absolutum vel relatiuum; quamuis secundum rem, & quo ad rationem constituendi sit relatiuum.

Obiect. 2. *Contra eandem concl.* qua ratione continet sententiam Capr. & Ferrar. argumentatur Molina: sed eius fundamenta quibus innitur, partim fuere superius confutata, scilicet q. 27. a. 3. & partim in ar. 1. seq. q. erunt oppugnanda. *Solut.* Falsum est enim ex essentia diuina scipiam intelligente resultare respectum paternitatis, & in ea se intelligente fundari. Sicut enim falsum est relationē filiationis resultare ex intelligere essentiali, & in eo fundari: Pręterea falsum est origines siue producciones à relationib. formaliter, siue virtualiter non distinguui, sed tantum penes intellectum concipientem; oppositum enim ostendimus esse verum in articulo sequenti.

Obiectio 3. *Contra eandem concl.* argumentatur Rua. *Primō.* Sententia Capr. & Ferrar. videtur conformis placito Ioan. de Ripa & aliorum, qui concedebant diuinas personas constitui per principia absoluta; quod à Theologis saltem tanquam errori proximum damnatum est, vt videre est apud Magistrum in primo dist. 26. 27. & 33. Sunt etiam plura Conciliorum verba ab Episcopo Canariensi relata & exposita, quibus aduersatur dicta sententia, quę affirmat personam constitui in esse hypostatico & subsistenti per formam incommunicabilem, quę dicit conceptū absolutum; ac proinde simpliciter per aliquid absolutum constituitur. *Quod si dicatur* constitutionem non fieri per absolutum, sed per relationē sub conceptu absoluto, quia realiter relatio est, quę constituit. *Contra* (inquit). In Deo omnia identificatur realiter, & solum inter diuina prædicata distinctionē rationis ratiocinata fatemur; concedimus enim patrem paternitate constitui, negamus verō eundem sapientia constitui: non quia sapientia realiter differat à paternitate, sed quia ratione distinguuntur. Cum ergo paternitas & forma incommunicabilis ratione distinguantur, & paternitatis nos habeamus cōceptum relatiuum, & formę incommunicabilis (vt inquit Ferrar.) conceptum absolutum, simpliciter dicendum erit constitui per absolutum, cum per formam incommunicabilem constituatur. Neque sufficeret identitas realis sapientię & paternitatis, vt concedamus patrem per sapientiam constitui. *Resp.* longē distare sententiam

A Capr. & Ferrar. ab errore Ioan. de Ripa. Nam hic rationem constituēdi attribuebat absoluto, illi verō relationi, quamuis modum in ea intelligerent absolutum. Nec ideo dicunt personam per relationem constitui sub conceptu absoluto, & non per absolutum, quia relatio sit realiter ea, quę constituit; sed quia relatio formaliter est ipsa ratio constituēdi; quamuis sub modo quodam absoluto saltem negatiuo, vel magis vt diximus abstrahente ab absoluto & negatiuo. Et contra hoc non militat argumentum authoris prædicti.

Secundō. Omne absolutum in Deo est communicabile; ergo est implicatio in adiecto dicere formā in diuinis concipi sub conceptu absoluto tanquam incommunicabilem. *Et Confirmatur;* quia incommunicabilitas in diuinis provenire debet ab aliquo, quod sit proprium rei constitutę: sed in diuinis præcisa per intellectum relatione nihil est proprium; ergo nihil incommunicabile; igitur ante cōsiderationem relationis non potest assignari aliquid constitutum intrinsecum personę diuinę. *Resp.* cōstitutum diuinę personę non esse absolutum, sed relationem formaliter sub modo absoluto negatiuē: Secundō dico sic concipi incommunicabile per relationē formaliter, sed sub tali modo. Tertiō dico, incommunicabilitatem pertinere ad rationem personę, secundum eius cōceptum integrum & completum, non autem vt concipitur secundum ea, quę sibi & alijs communia sunt: quale est esse hypostaticum, siue subsistens, &c. Postremō addo rem illam subsistentem in illo priori à nobis concipi vt præscindit à communi & singulari; prius enim intelligimus rationem subsistentis, vt sic, quā rationem communis vel singularis in aliqua re. Et quamuis actio soli conueniat singulari subsistenti, potest tñ actio subsistentis considerari præscindendo à singularitate; cum singularitas non sit agendi ratio, sed conditio tantum, sine qua subsistenti non conuenit operatio à parte rei. Quo fit, vt præcise concipere possimus aliquid agere, non concipiēdo an sit singulare; & in re proposita primam personam generare, non considerando an sit singularis.

Contra eandem concl. possent produci argumenta relata & soluta à Zumel. *supra a. 2. disp. 1. & in hoc a. disp. 2. ibi, Sed restat difficultas:* vbi vult personam præconceptam origine concipi sub conceptu primę personę habentis aliquid proprium, quod distinguatur à secunda & tertia; quod tamen magis potest explicari per negationem, siue per aliquid negatiuum, quā per aliquod positiuū; vt quod sit persona de se subsistens, id est improducta. Et licet hoc conueniat illi ratione paternitatis, non tamen (inquit) consideratur ratio à qua illud habet, & hoc sufficit, vt illa persona concipiatur postea vt generans; quia eo posito, quod est improducta, intelligitur secūda ad producendum generationem; Nec tunc necessario concipitur vt absoluta aut relatiua; quia non concipitur conceptu integro, & completo, sed partiali, & confuso; & vt singulare vagum conceptu indifferenti modo dicto, vt patet in exemplo de animali à longē viso, quod supra posuimus. Qui modus dicendi non displicet, cum sit valde probabilis.

Contra eandem conclusionem. sunt argumenta, quę profert Vasq. *disp. 159. c. 3. ex Scoto, Duran. & Marfilio,* quę facilem habent ex dictis solutionem.

Obi. 6.

Contra eandem concl. argum. Suar. lib. 7. c. 7. A

n. 7. Primò, Forma illa, qua subsistens concipitur, aut est relatiua, aut absoluta, aut abstrahens ab utraque ratione. Primum dici non potest, quia præcisè vltima differentia contrahente non manet forma in tali specie concepta; sed ipsum ad est quasi differentia vltima constituens; ergo præcisè ad, non manet conceptus formæ relatiuæ. Secundum etiam non dicunt, quin potius in eo contradicunt Scoto. Tertium dici non potest; quia non potest dari particulare indiuiduum generis, abstrahens ab omnibus differentijs specificis; hic autem debet concipi personalitas, v.g. patris, vt constituens particulare, & indiuiduum personam; alioquin conceptus ille personæ abstrahentis ab absoluta, & respectiua, de se communis esset omnibus personis etiam creatis. Quòd si ad diuina determinetur ex parte naturæ, communis est omnibus personis; si autem est determinatus ex parte personalitatis, necessarium videtur concipere subsistens relatiuum, & in tali relatione, vt sit conceptus huius personæ, & non alterius. Resp. tertium verum esse. Ad impugnationem, in illo priori concipi rem subsistentem in natura diuina præscindendo à communi & singulari; est enim conceptus ille partialis & imperfectus quo ad modum illum, sub quo persona concipitur: argumentum autem procedit de conceptu personæ perfectio.

Sol.

Obi. 7.

Secundò. Vel dicunt relationem constituere subsistentem subsistentia essentiali, vel etiam personali. Non primum; quia in tali conceptu solum relinquatur hic Deus communis tribus personis, qui non potest esse principium quod generat filium; quia & illo non distinguitur. Non secundum, quia subsistentia illa esset incommunicabilis; est autem incommunicabilis solum ratione oppositionis; ergo non nisi ratione relationis, quia oppositio non aliunde provenit; ergo non potest condistingui à relatione sic subsistente propria relationis. Resp. secundum Capr. & Ferrar. relationem in illo priori intelligi constituere subsistens abstrahendo à subsistentia essentiali & personali: sicut etiam concipitur constituere subsistens abstrahendo ab absoluto & respectiuo.

Solus.

CONTRA vltimam argumentatur Vasquez disput. 159. c. 5. sed eius argumenta solum probant personam patris posse concipi ante generationem vt constitutam relatione tanquam forma hypostatica: cuius ratio non est denominatiua, vt ait Vasq. sed essentialis & quidditatiua abstrahens tamen ab absoluto & respectiuo, & idem concludunt argumenta Scoti, ab eodem expostore cap. 1. eiusdem disputationis producta.

QVAESTIO XLI.

De personis in comparatione ad actus notionales, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de personis in comparatione ad actus notionales.

Et circa hoc queruntur sex.

Primò, Vtrum actus notionales sint attribuendi personis.

Secundò, Vtrum huiusmodi actus sint necessarij, vel voluntarij.

Tertiò, Vtrum secundum huiusmodi actus persona procedat de nihilo, vel de aliquo.

Quarò, Vtrum in diuinis sit ponere potentiam, re-

spectu actuum notionalium.

Quintò, Quid significet huiusmodi potentia.

Sextò, Vtrum actus notionales, ad plures personas terminari possint.

Ratio ordinis huius questionis, & articulorum.

AD RELATIONES personarum constitutas sequuntur actus notionales, quibus in hac questione comparantur diuina personæ. Est autem triplex personarum ad actus notionales comparatio. Prima, sumendo personas, & actus secundum se: secunda, quatenus personæ principia sunt ipsorum actuum; tertia, quatenus eorum vltimè termini. De prima comparatione differitur in primo articulo, de secunda verò in secundo, tertio, & quarto, de tertia autem in vltimo. Dicuntur autem, & sunt diuina personæ principia actuum notionalium, ratione principij, quo producant prædictos actus, quod principium potest dupliciter considerari, scilicet in communi & in particulari. Comparantur primo diuinæ personæ ad actus notionales, quatenus continent eorum principium in communi consideratum in secundo articulo vbi queritur, an persona sit principium per modum naturæ necessariò producens, an per modum voluntatis, non habens ad eos actus habitudinem necessariam. Secundò comparantur quoad rationem principij in particulari dupliciter, primò, vt est principium primum in tertio articulo, vbi agit de primo principio consubstantiali actuum notionalium, quod est essentia: secundò, vt est principium primum, & proximum simul, quod est potentia eorundem actuum. De qua primò queritur, an sit in quarto articulo, deinde quid sit in quinto.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum actus notionales sint attribuendi personis.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod actus notionales non sint personis attribuendi. Dicit enim Boet. in libro de Trin. quod omnia genera cum quis in diuinam vertit predicationem, in diuinam mutantur substantiam, exceptis relatiuis. Sed actio est vnum de decem generibus. Si igitur actio aliqua Deo attribuitur ad eius essentiam pertinebit, & non ad notionem.

2. Præterea. Aug. 1. dicit 5. de Trin. quod omne quod de Deo dicitur, aut dicitur secundum substantiam, aut secundum relationem. Sed ea quæ ad substantiam pertinent, significantur per essentialia attributa: quæ verò ad relationem, per nomina personarum, & per nomina proprietatum. Non sunt ergo præter hæc, attribuendi personis notionales actus.

3. Præterea. Proprium actionis est ex se passionem inferre. Sed in diuinis non ponimus passionem. Ergo neque actus notionales ibi ponendi sunt.

Sed contra est, quod August. 1. dicit in lib. de fide ad Petr. Proprium quidem patris est, quod filium genuit. Sed generatio actus quidam est: ergo actus notionales ponendi sunt in diuinis.

Respondeo. Dicendum, quod in diuinis personis attenditur distinctio secundum originem. Origo autem conuenienter designari non potest, nisi per aliquos actus. & Ad significandum igitur originis ordinem in diuinis personis necessarium fuit attribuire personis actus notionales.

Ad Primum ergo dicendum, quod omnis origo designatur per aliquem actum. Duplex autem ordo originis attribui Deo potest. Vnus quidem, secundum quod creatura ab eo progreditur; & hoc commune est

tri-